

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ARHEOLOGIJU
AK. GOD. 2016./ 2017.

Katarina Lukić

Kasnoantičke fibule i ukrasni predmeti iz Verušeda
diplomski rad

Mentor: dr. sc. Krešimir Filipec, izv. prof.

Diplomski studij arheologije – srednjovjekovna arheologija

Zagreb, 2017

Sadržaj

1. Uvodna razmatranja.....	1
1. 1. Geografske i povijesne značajke prostora.....	1
1. 2. Metodologija rada.....	5
2. Povijest istraživanja arheološkog nalazišta Verušed.....	6
3. Metodologija i povijest istraživanja antičkih fibula.....	11
4. Analiza arheološke građe.....	15
4.1. Fibule.....	15
4.2. Ukasni predmeti.....	19
4. 2. 1. Narukvice.....	19
4. 2. 2. Ostalo.....	20
4. 3. Novac.....	23
4. 4. Keramika.....	26
4. 4. 1. Tera sigilata i njene imitacije.....	26
4. 4. 2. Stolno, kuhinjsko i skladišno posuđe.....	27
5. Zaključna razmatranja.....	35
6. Popis kratica.....	37
7. Popis izvora.....	38
8. Popis internetskih izvora.....	38
9. Bibliografija.....	38
10. Popis priloga.....	47
11. Katalog.....	49
12. Table.....	61

1. Uvodna razmatranja

1. 1. Geografske i povijesne značajke prostora

Verušed je kompleksno arheološko nalazište nedaleko grada Osijeka s kulturnim slojevima od prapovijesnog do novovjekovnog doba. Nalazi se između naselja Samatovci i Josipovac, a pripada općini Petrijevcu u Osječko – baranjskoj županiji.¹ Lokalitet je smješten na aluvijalnoj lesnoj ravni s desne obale rijeke Drave, često plavne zbog niske nadmorske razine i visokih podzemnih voda.² U prostoru prevladava panonsko-pontska šumska stepa i umjerena klima.³ (sl. 1 – 2)

Naplavni pojas oko rijeke Drave te šumsko-močvarne zone čine prirodnu zaštitu, a svojim pedološkim značajkama i pogodno mjesto za razvijanje sjedilačkog načina života te gospodarskih djelatnosti, na što ukazuju arheološki nalazi još iz prapovijesti.⁴ Također, na širem prostoru smještaja lokaliteta nalaze se dobri riječni prijelazi preko Drave.⁵ U antici je ovim područjem, duž desne obale Drave, prolazila jedna od glavnih panonskih prometnica⁶, s važnijim čvorištem u Mursi (*Mursa*, Osijek)⁷, uz koju su se postepeno razvili gradovi i naselja.⁸ Među njima je i još neubiciran municipij Mursela (*Mursella*) ili Mala Mursa (*Mursa minor*), ali koji se vjerojatno nalazio na području današnjih Petrijevacu.⁹ Osim kopnenog puta, komunikacija u prostoru tekla je i samom

¹ Filipec et al. 2009: 47.

² Šparica 2013: 18-20; Prvi zabilježeni tragovi regulacijsko-melioracijskih zahvata datiraju se u doba rimske vlasti. (Domić Kunić 2006: 62; Pinterović 1978: 110).

³ Veliki atlas Hrvatske 2002: 344; Antički izvori naglašavaju pošumljenost panonskih krajeva. (Domić Kunić 2006: 61).

⁴ više o prapovijesnim kulturama u Dimitrijević, Težak-Gregl, Majnarić-Pandžić 1998: 58-219; U Rimskom Carstvu Panonija je bila poznata kao jedna od poljoprivredno najbogatijih pokrajina. (Mócsy 1974: 299).

⁵ Jedan od najbitnijih prijelaza nalazio se u Mursi, a spajao je dijelove južno od Drave sa značajnim prometnim križištem, Sopijanom (*Sopiana*, Pečuh). (Fülep 1984: 12); Ostaci rimskog kamenog mosta na položaju Donjeg grada i danas su vidljivi za niskog vodostaja Drave. (Pinterović 2014: 236).

⁶ Podravska cesta posebno dobiva na važnosti u kasnoj antici. (Gračanin 2011: 35).

⁷ Mursa je prometno povezivala prostor na zapad sa Siscijom i Petovijem (*Petovion*, Ptuj), istočno sa Sirmijem (*Sirmium*, Srijemska Mitrovica), a prema sjeveru sa Sopijanom. (Andrić 2002: 128).

⁸ Rimska naselja i gradovi stvarani na plemenskim područjima ilirskih ili keltskih plemena, a područje Murse nalazilo se na teritoriju Andizeta i još nekih plemena. (Andrić 2002: 126).

⁹ Mursela je prema navodima iz kasnoantičkih itinerara bila zadnja putna postaja prije Murse. (*Tab. Peut. VI; Itin. Burdig.* 562); Status municipija vjerojatno dobiva za vrijeme cara Karakale (*Caracalla*, 211. – 217. godina). (Pinterović 1978: 50); Municipij je administrativno na istoku graničio s Mursom, sjeveru je granica bila na Dravi, dok granice prema jugu i

rijekom Dravom.¹⁰ Antičko naselje u Verušedu nalazilo se između Mursele i Murse¹¹, na povoljnom položaju uz kopneni i vodeni komunikacijski pravac urbanih središta panonskih provincija.¹² (sl. 3) Nakon administrativnih reorganizacija Rimskog Carstva krajem 3. i u prvoj polovini 4. st. naselje je pripadalo pokrajini Drugoj Panoniji (*Pannonia Secunda*) sa središtem u Sirmiju.¹³ Druga Panonija je u vrijeme kasne antike bila poprište događaja koji su destabilizirali Rimsko Carstvo, poput bitke kod Murse 351. godine između cara Konstancija II i Magnencija, u kojoj je rimska vojska pretrpjela velike štete, što je negativno utjecalo na obrambene mogućnosti na granicama.¹⁴ Rimska vlast u pograničnim panonskim provincijama bila je oslabjela previranjima u unutarnjoj politici Carstva te je ovisila o nelojalnim plaćeničkim vojskama doseljenih „barbarskih“ skupina (federatima)¹⁵, koje su trebale štiti granice od nasrtaja drugih etničkih grupa u njihovim kretanjima.¹⁶ Povijesne prilike u Panoniji krajem 4. i početkom 5. stoljeća mogu se podijeliti na nekoliko etapa s obzirom na ključne događaje: na vrijeme nestabilnosti uzrokovanih djelovanjima federata i slabljenjem rimske vlasti, na period pojačanih emigracijskih procesa alohtonog i autohtonog stanovništva te vrijeme kratkotrajne reorganizacije rimske vlasti nakon koje slijedi vrijeme hunske prevlasti.¹⁷ Emigracijski procesi u prostoru odvijali su se po važnijim prometnim pravcima prilikom čega su stradavala naselja i gradovi koji su se nalazili uz njih. Takvu sudbinu doživjela je Mursa pljačkanjem u zadnjoj petini 4. stoljeća prilikom prodora greutunško-ostrogotske skupine u južnopanonski prostor te

zapadu nisu jasno definirane. Mursela je vjerojatno nastala iz andizetskog peregrinskog naselja. (Bulat 1993: 176); Postoje pretpostavke da se u Murseli nalazio legijski logor. (Sanader 2008: 100).

¹⁰ Pinterović 1978: 116.

¹¹ Mursa nastaje na andizetskom teritoriju, a status kolonije dobiva za vrijeme cara Hadrijana (*Hadrianus*, 117. – 138. godina). (Pinterović 1978: 57); U Mursi su evidentirane radionice opeke, keramoplastike te lončarska i klesarska radionica. (Pinterović 1978: 123 – 126); Prema kasnoantičkom izvoru Noticiji Dignitati (*Notitia Dignitatum*, popis časti) u Mursi je bila vojna luka u kojoj je bila smještena *classis Histricae*. (*Not. Dign. Occ. XXXII*).

¹² vidi bilj. 5 i 7.

¹³ Barkóczy 1980: 109.

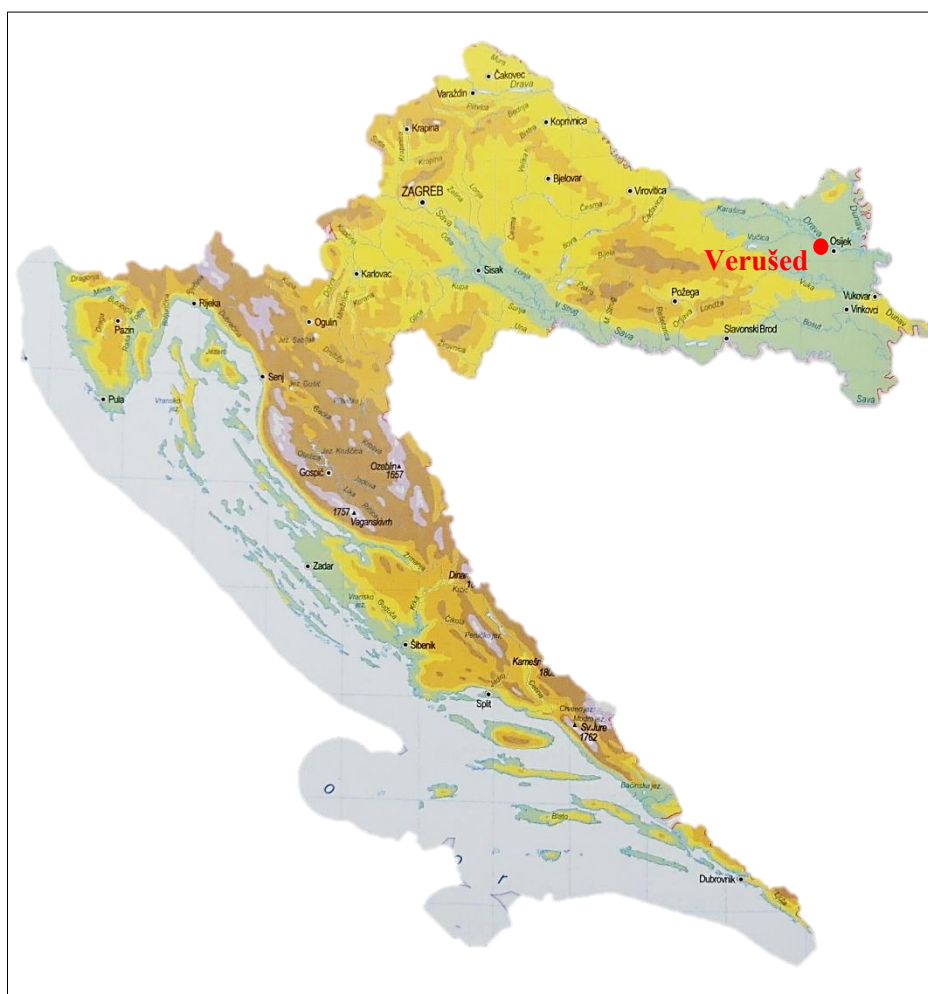
¹⁴ Pinterović 2014: 191.

¹⁵ Car Gracijan oko 380. godine sklapa separatni mir s ostrogotsko-alansko-hunskom skupinom pod Alatejem i Safraksom te se oni naseljavaju u južnopanonskom prostoru. (Várady 1969: 36).

¹⁶ Andrić 2002: 126-131; Kretanje grupa prema zapadu bilo je potaknuto hunskim rušenjem gotskih kraljevstva početkom zadnje trećine 4. stoljeća. (Gračanin 2005: 10).

¹⁷ Mócsy 1974: 352.

potpunim rušenjem dolaskom Velikih Huna u prvoj polovini 5. stoljeća.¹⁸ Sopijana¹⁹, drugo najbliže gradsko središte verušedskom naselju, također je krajem 4. stoljeća doživjela razaranja, zbog čega postepeno propada, a nalazi upućuju na prestanak života u gradu u prvoj polovini 5. stoljeća.²⁰ Deurbanizacija prostora gašenjem i napuštanjem većih urbanih centara, poput Murse i Sopijane, zasigurno je utjecala i na nastavak života u manjim naseljima koja su im gravitirala.

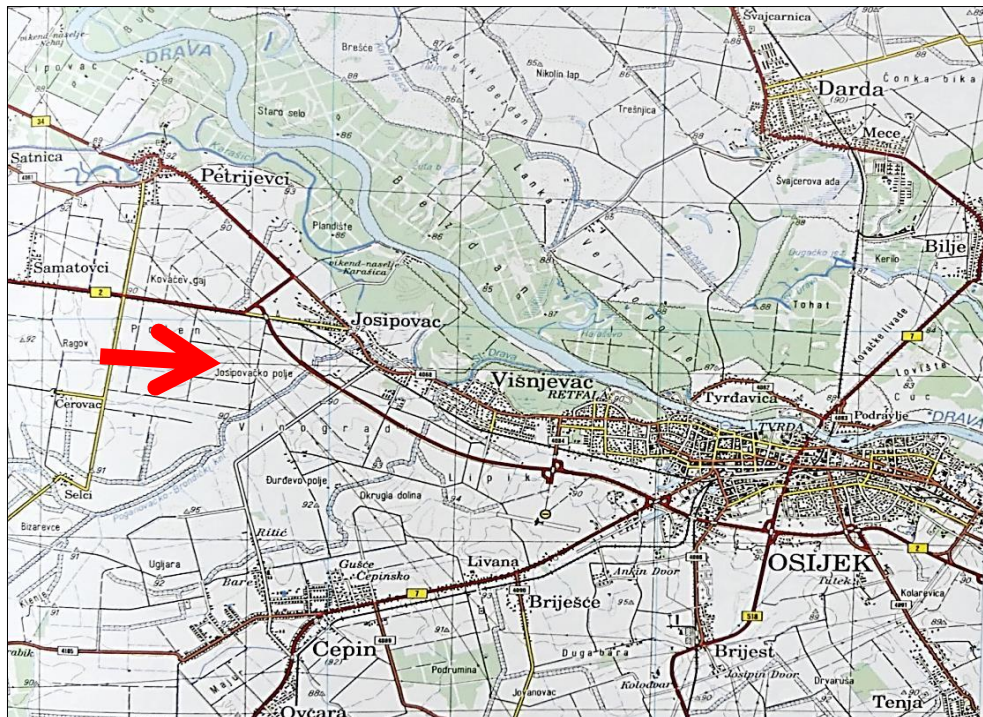

Sl. 1 Geografski smještaj arheološkog nalazišta Verušed (tematska karta Republike Hrvatske preuzeta iz Borovac 2002: 338, Reljef)

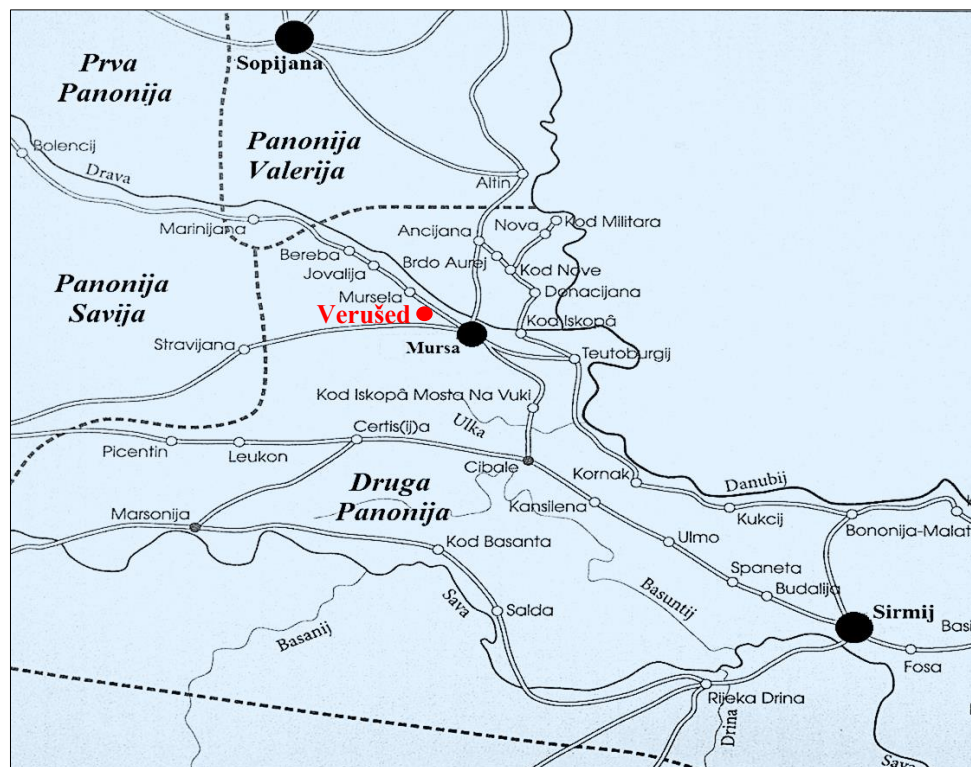
¹⁸ Pinterović 2014: 198 – 201.

¹⁹ Grad je vjerojatno nastao početkom ili sredinom 2. stoljeća na položaju nekadašnje utvrde, a status municipija dobiva za vrijeme cara Hadrijana. Nakon Dioklecijanovih reformi Sopijana postaje središte provincije Panonije Valerije (*Pannonia Valeria*), a svoj vrhunac doživljava u 4. stoljeću. (Visy 2003: 156 – 159).

²⁰ Fülep 1984: 284.

Sl. 2 Položaj arheološkog nalazišta Verušed na topografskoj karti (detalj topografske karte Osijeka i okolice preuzete iz Borovac 2002: 77, Osijek 54)

Sl. 3 Položaj antičkog naselja u Verušedu u kasnoj antici (slika nastala na temelju karte preuzete iz Gračanin 2011: 42, sl. II)

1. 2. Metodologija rada

Predmet diplomskog rada su nalazi kasnoantičkih fibula i ukrasnih predmeta s arheološkog nalazišta Verušed te popratna keramička građa. Nalazi su tipološko-kronološki analizirani, kataloški popisani prema stratigrafskim jedinicama u kojima su pronađeni te prezentirani fotografijom i/ili ilustracijom u tablama.²¹ Prilikom opisa konstruktivnih elemenata fibula korištena je terminologija R. Košćević²², a tipološka analiza lukovičastih fibula napravljena je prema P. M. Pröttelu.²³ Staklene narukvice tipološki su razvrstane prema M. Spaer.²⁴ Keramika je podijeljena na teru sigilatu (*terra sigillata*) i njene imitacije te na kuhinjsko, stolno i skladišno posuđe.²⁵ Tera sigilata je atribuirana prema klasifikaciji H. Dragendorffa²⁶, a u analizi ostale keramičke građe korišteni su radovi K. Jelinčić-Vučković²⁷ i I. Ožanić Roguljić.²⁸ Fibule, ukrasni predmeti, novac i sigilatno posuđe upotrebljeni su kao smjernice pri datiranju ostale, kronološki manje osjetljive, arheološke građe. Prvenstveno, cilj rada je objava i interpretacija fibula te ukrasnih predmeta iz antičkih slojeva arheološkog nalazišta Verušed, a sekundarno su obrađeni keramički nalazi iz pripadajućih arheoloških cjelina.

²¹ Pri izradi tabli korištene su ilustracije koje je izradila Priručna terenska radionica Odsjeka za arheologiju u Bizovcu. Zahvaljujem se profesoru Krešimiru Filipcu na ustupljenom materijalu.

²² Košćević 1980.

²³ Pröttel 1988; Tipologija M. P. Pröttela temelji se uglavnom na razlici u ukrašavanju noge pri čemu fibule dijeli na sedam tipova, s trajanjem od druge polovine 3. do druge polovine 5. stoljeća. (Pröttel 1988: 349-371).

²⁴ Spaer 1988; M. Spaer dijeli narukvice prema vrsti dekoracije na četiri osnovna tipa s podtipovima. (Spaer 1988: 53)

²⁵ Objavljenu keramičku građu čine, s obzirom na obim materijala, samo reprezentativni primjerci određenog keramičkog tipa. Keramika je analizirana makroskopski.

²⁶ Dragendorff 1895.

²⁷ Jelinčić-Vučković 2015.

²⁸ Ožanić-Roguljić 2016.

2. Povijest istraživanja arheološkog nalazišta Verušed

Arheološko nalazište Verušed (AN 15) otkriveno je prilikom gradnje dionice Osijek – Đakovo, autoceste Beli Manastir – Osijek – Svilaj.²⁹ Lokalitet se većim dijelom nalazio pod oranicama, a manji, južni, dio bio je pod šumom.³⁰

Zaštitno arheološko iskopavanje proveo je Odsjek za arheologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu pod vodstvom dr. sc. Krešimira Filipca. U ožujku 2007. izvršena su pokusna iskopavanja sistemom rovova³¹, a arheološki radovi započeli su u kolovozu 2007. godine te su, uz kratkotrajni prekid, trajali do kraja travnja 2008. godine, prilikom čega je istražena površina od 171.000 m². Iskopavanja su zahvatila prostor pristupne ceste i petlje Čvora Osijek te trasu autoceste (Sektor I – V).³²

Verušed se nalazi na prirodnoj gredi koja se pruža od istoka prema zapadu, a prirodna depresija, arheološki sterilna, razdvaja nalazište na dva dijela. Prilikom iskopavanja ustanovljeni su slojevi od prapovijesnog (bakreno doba) do novovjekovnog vremena, a najveća koncentracija nalaza bila je na sjeveru lokaliteta, tj. na prostoru središnjeg i zapadnog dijela prilazne ceste (Sektor I B i I C). Prapovijesni slojevi evidentirani su na cijelom nalazištu, najgušće u smjeru SI-JZ, odnosno duž prilazne ceste i sjevernog dijela trase autoceste (Sektor I – III). Na prostoru prilazne ceste pronađeni su i istraženi dijelovi kostolačkog i badenskog naselja, oštećenog kasnijom, antičkom, gradnjom naselja,³³ a u središtu lokaliteta, na trasi autoceste (Sektor III), istraženi su dijelovi naselja iz vučedolskog vremena.³⁴ Na lokalitetu su evidentirani i ostaci naselja te grobova iz kasnog brončanog doba.³⁵ Također, u središtu nalazišta

²⁹ Filipec et al 2009: 47; Autocesta je dio većeg europskog koridora od Budimpešte do Ploča, tzv. Slavonike. Na dionici od Osijeka do Đakova koja iznosi 32, 5 km istraženo je ukupno 16 lokaliteta. (Minichreiter, Marković 2013: 10).

³⁰ Filipec et al. 2009: 47.

³¹ Filipec et. al.2009: 19.

³² Filipec 2008: 8

³³ Pronađeno su ostaci poluukopanih i ukopanih kuća te ulomci grube i fine keramike. (Filipec, Roksandić, Šiša Vivek 2008: 31-32).

³⁴ U vučedolskom naseobinskom sloju pronađene su jame, ostaci poluukopanih i ukopanih kuća, kućni lijev, kamene sjekire te brojni ulomci grube i fine inkrustrirane keramike. (Filipec, Roksandić, Šiša Vivek: 32).

³⁵ Ukupno je istraženo devet grobova koji vjerojatno pripadaju mlađoj fazi kulture polja sa žarama. Riječ je o sedam ukopa u žare bez priloga te dva kosturna ukopa od koji je jedan u zgrčenom položaju. (Filipec, Roksandić, Šiša Vivek 2008: 32).

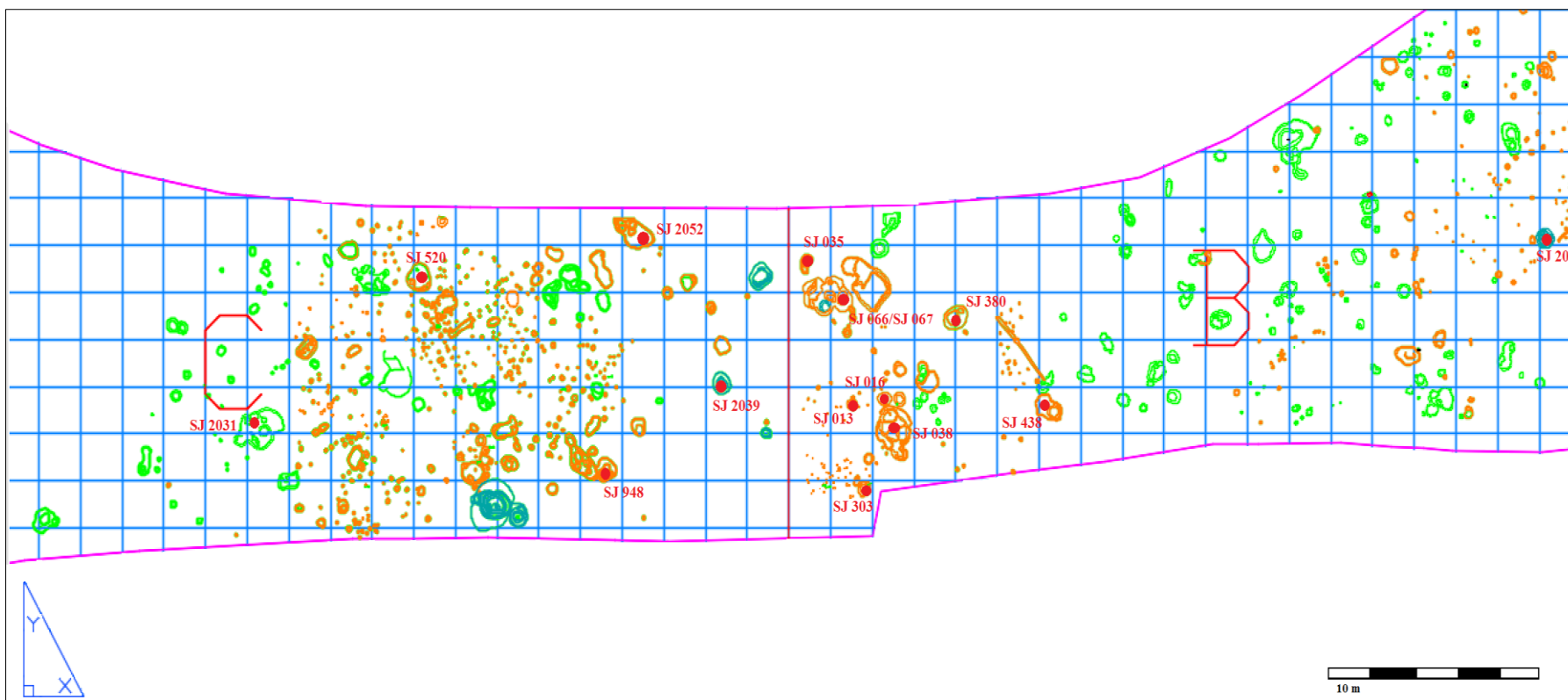
otkriveno je i selište, čije trajanje se prema nalazima pronađenim pri iskopavanju njegovog središnjeg i zapadnog dijela datira od 15. do kraja 17. stoljeća.³⁶

Spomenuto antičko naselje (Sektor I B i I C) nalazilo se na najvišoj točki grede (90.7 m) te je depresijom bilo podijeljeno u dva dijela, a iskopavanjem je istražen samo SZ dio naselja. Najveća koncentracija nalaza bila je u zapadnom dijelu naselja, dok prema istoku frekvencija opada. Od nepokretnih nalaza istraženi su ostaci objekata različite namjene, oblika i veličine, te bunari, jame i kanali. Pronađeni ostaci rupa za stupove nadzemnih i ostaci poluukopanih objekata ukazuju na zgrade kojima dimenzije variraju od 5x3 do 19x8 m. U zapadnom dijelu naselja vjerojatno su se nalazili stambeni, a u istočnom gospodarski objekti. Bunari, s ili bez očuvane drvene oplata, pronađeni su uz rub prirodne depresije, a u jednom od bunara u istočnom dijelu nalazišta nalazili su se ljudski ostaci. Prema tipu arhitekture riječ je o kratkotrajnom naselju seoskog tipa (*vicus*).³⁷ Među pokretnim nalazima pronađeni su keramički, stakleni i metalni predmeti.³⁸ Fibule su pronađene u poluukopanim objektima SJ 035, SJ 038 i SJ 066/SJ 067, otpadnoj jami SJ 016, skladišnoj jami SJ 948 te u bunarima SJ 208 i SJ 2039, a dva nalaza bila su u površinskom sloju SJ 001. Ukrasni predmeti uglavnom su pronađeni u otpadnim jamama, tj. u SJ 013, SJ 303, SJ 438, SJ 520 i SJ 2031, a jedan nalaz pronađen je u skladišnoj jami SJ 380. Manji broj nalaza bio je u poluukopanim objektima SJ 038 i SJ 2052, a jedan nalaz bio je površinski. (sl. 4 – 8)

³⁶ Pronađeni su ostaci pravokutnih i kvadratnih građevina, jame različite namjene, bunari i razni oblici kasnosrednjovjekovne i novovjekovne keramike te željezni predmeti. Naselje pod imenom Verušut spominje se u povijesnom izvoru iz 16. stoljeća (Filipec, Roksandić, Šiša Vivek 2008: 32-33); Nalazi ukazuju na napuštanje selišta nakon oslobođenja Slavonije od turske vlasti. (Filipec et al. 2009: 55).

³⁷ Filipec 2008: 17 – 18.

³⁸ Filipec et al. 2009: 49.

Sl. 4 Položaj stratigrafskih jedinica s nalazima fibula i ukrasnih predmeta u sloju antičkog naselja na arheološkom nalazištu Verušed (ilustracija nastala na temelju AutoCAD crteža koju je izradila Priručna terenska radionica Odsjeka za arheologiju u Bizovcu)

Sl. 5 Fotografija otpadnih jama SJ 013 i SJ 016, poluukopanog objekta SJ 038 te skladišne jame SJ 380 (slika nastala na temelju fotodokumentacije Priručne terenske radionice Odsjeka za arheologiju u Bizovcu)

Sl. 6 Fotografija poluukopanog objekta SJ 066/SJ 067 (fotodokumentacija Priručne terenske radionice Odsjeka za arheologiju u Bizovcu)

Sl. 7 Fotografija skladišne jame SJ 303 (fotodokumentacija Priručne terenske radionice Odsjeka za arheologiju u Bizovcu)

Sl. 8 Fotografija otpadne jame SJ 520 (fotodokumentacija Priručne terenske radionice Odsjeka za arheologiju u Bizovcu)

3. Metodologija i povijest istraživanja antičkih fibula

Fibule se među ostalim arheološkim nalazim sitnog umjetničkog obrta izdvajaju po tome što se, zbog kvantitativnih morfoloških i ukrasnih odlika te kontinuiranog razvoja, mogu preciznije vremenski odrediti, a to ih čini dobrim kronološkim indikatorima ostale arheološke građe.³⁹ U istraživanju kasnoantičkih i ranosrednjovjekovnih nalazišta poglavito su datacijski korisne lukovičaste fibule.

Pojam fibula dolazi od latinske riječi *fibula*, *-ae, f*, koja se definira kao pređica, spona, kopča ili igla, te posredno od glagola *figo, -xi, -xum* što znači zakopčati.⁴⁰ Namjena ovog predmeta je, kao što samo ime ukazuje, zapinjanje i zakapčanje dijelova odjeće načinjenih od mekanih materijala.⁴¹ S obzirom na to da su se antičke fibule uglavnom nosile na prsima ili ramenima te time bile vidljive, osim funkcionalnog imale su također estetski i društveni značaj.⁴² Forma antičkih fibula razvila se na temelju kasnolatskih oblika, a rimske fibule oblikovale su se prema grčkim i etruščanskim uzorima.⁴³ Daljnji razvoj oblika uslijedio je miješanjem s elementima kultura iz pokrajina Rimskog Carstva⁴⁴ te u kasnoantičko vrijeme nestaju helenističke forme, a u modu ulaze germanski i istočnjački oblici.⁴⁵ Pojedini tipovi i varijante antičkih fibula javljaju se i traju istovremeno, a pojava novih oblika ne uvjetuje i potpuni nestanak

³⁹ Ivčević 2002: 232.

⁴⁰ Pallottino 1932: 215; Fibule se formiraju iz igli u 2. tisućljeću pr. Kr. (Majnarić-Pandžić 1998: 202).

⁴¹ Antičke fibule rimske provenijencije služile su za kopčanje pale (*palla*, ogrtač), sagija (*sagum*, plašt) i paludamentija (*paludamentium*, vojni plašt). (Ivčević 2002: 232).

⁴² Ivčević 2002: 232; Dimenzije i oblik fibula mogu, ali ne isključivo, odražavati spol, dob i društvenu funkciju nositelja (Jadrić-Kušan, Zaninović 2015: 11), a kvaliteta izrade i bogatstvo ukrasa ukazivati na ekonomsku moć nositelja. (Busuladžić 2010: 8); Vojni tribuni su u 3. stoljeću dobivali kao službeni dar fibule ukrašene zlatom (Alföldi 1935: 40), a lukovičaste fibule su bile dio uniforme rimskih časnika i carskih dostojanstvenika. Od uvođenja tetrarhije, krupne okrugle fibule s tri privjeska postaju carsko znamenje cezara i augusta. (Schönauer 2001: 440); Motivima fibule mogu odražavati i vjersku pripadnost nositelja. (Ivčević 2002: 233); Pojedini autori definiraju fibule primarno kao funkcionalni nakit (Jovanović 1978: 51, Schönauer 2001: 439), ili naglašavaju samo njihovu osnovnu funkciju, smatrajući da fibule nisu nakit (Bojović 1983: 15), dok su drugi mišljenja da se fibule trebaju sagledavati iz oba aspekta. (Ivčević 2002: 233, Jadrić-Kučan 2015: 11).

⁴³ Košćević 1991: 112.

⁴⁴ Košćević 1991: 113; Za širenje rimskih uporabnih predmeta značajno je kretanje vojske. (Ivčević 2002: 232).

⁴⁵ Schönauer 2001: 435.

starijih, pa se prema tome fibule interpretiraju i klasificiraju kroz određene, lokalne, geografsko-političke cjeline, u kontekstu antičkog vremena.⁴⁶

Osnovni konstruktivni elementi fibule su tijelo (*corpus*) i igla (*accus*), a tijelo se sastoji od glave, luka i noge fibule.⁴⁷ (sl. 3) Na glavi se nalazi mehanizam za kopčanje igle koji može biti izveden spiralno ili zgloбно.⁴⁸ Noga fibule je mjesto gdje se igla kopča za tijelo uglavljanjem u držač, čiji oblik ovisi o načinu kopčanja.⁴⁹ Treći element tijela – luk, je mjesto spoja glave i noge fibule i najvećih varijacija u obliku i načinu ukrašavanja.⁵⁰ S druge strane, igla fibule je najmanje promjenjiv konstruktivni element te je, za razliku od ostalih dijelova, zadržala samo primarnu funkciju.⁵¹ Nadalje, prema odnosu tijela i igle u načinu izrade, fibule se dijele na jednodijelne i dvodijelne.⁵² Pri obradi fibula i njihovom tipološkom i kronološkom određenju u dosadašnjim radovima koristili su se različiti konstruktivni elementi, pa tako primjerice W. Jobst⁵³ antičke fibule razlikuje prema obliku luka, a E. Riha⁵⁴ po mehanizmu kopčanja.⁵⁵

Najčešći materijal korišten u izradi antičkih fibula je metal, prvenstveno bronca, te željezo, olovo i plemeniti metali (zlato, srebro).⁵⁶ Fibule se s obzirom na način obrade metala dijele na kovane i lijevane⁵⁷, a ukrašavale su se raznim tehnikama: izradom zadebljanja pri kovanju ili lijevanju, urezivanjem, ubadanjem, umetanjem drugih materijala, emajliranjem, pozlatom, posrebrivanjem i sl.⁵⁸

⁴⁶ Ivčević 2002: 231.

⁴⁷ Jadrić-Kučan, Zaninović 2015: 8; Fibula se na odjeću kopčala s glavom okrenutom prema dolje. (Jadrić-Kučan, Zaninović 2015: 11).

⁴⁸ Fibule sa spiralnim mehanizmom mogu imati unutarnju i vanjsku tetivu sa spiralom u otvorenom ili zatvorenom tuljcu. Zglobni mehanizam može biti izrađen s tuljcem ili je viseći. (Ivčević 2002: 232).

⁴⁹ Bojović 1983: 16.

⁵⁰ Ivčević 2002: 232.

⁵¹ Bojović 1983: 15.

⁵² Jednodijelne fibule mogu imati samo spiralni mehanizam za kopčanje, dok kod dvodijelnih mehanizam za kopčanje može biti izveden na oba načina. (Ivčević 2002: 232).

⁵³ Jobst 1975.

⁵⁴ Riha 1994.

⁵⁵ Ivčević 2002: 231.

⁵⁶ Ivčević 2002: 233; Kemijska analiza antičkih fibula iz Siscije pokazala je kako se rimska legura bronce sastoji od pet metala (bakra, kositra, olova, cinka i željeza) u različitim omjerima, zbog čega svaka fibula ima različiti kemijski sastav te je ustanovljeno da na temelju sirovine nije moguće razlikovati uvezene primjerke od onih lokalne proizvodnje. (Koščević 1980: 38).

⁵⁷ Kalupi za lijevanje bili su glineni ili pješčani, a koristila se, rjeđe, i tehnika izgubljenog voska. (Jadrić-Kučan, Zaninović 2015: 10).

⁵⁸ Ivčević 2002: 232.

Antičkim fibulama, naročito kasnoantičkim, bavili su se brojni autori te je velik broj publicirane stručne literature vezane uz njihovo tipološko, topografsko i kronološko određenje. Pionirski rad o tipologiji antičkih fibula je djelo O. Almgrena⁵⁹ s kraja 19. stoljeća, a najznačajniji autori 20. stoljeća za prostor rimske Panonije su I. Kovrig⁶⁰, E.v. Patek⁶¹ te I. Sellye.⁶² Njihova djela su važna pri tipološko-kronološkoj analizi fibula s područja Hrvatske jer su u njima objavljeni svi zastupljeni oblici rimsko-provincijalnih fibula u Panoniji.⁶³ Tipologijom i tehnikom proizvodnje rimskodobnih provincijalnih fibula bavio se i G. Behrens⁶⁴ te mnogi drugi njemački autori poput A. Böhme⁶⁵, H. Dreschera⁶⁶, R. Nolla.⁶⁷ Za kasnoantičke fibule značajna su djela S. Fuchsa i J. Wenera⁶⁸ te E. Keller⁶⁹ i P. M. Pröttela⁷⁰, koji su objavili tipološko-kronološke analize lukovičastih fibula. Na području Hrvatske i susjednih zemalja znanstvenici su obrađivali fibule uglavnom u sklopu objava cjelovitog materijala s arheoloških nalazišta.⁷¹ Najznačajniji autori 20. stoljeća su D. Bojović⁷² i R. Košćević⁷³ koji su objavili i analizirali antičke fibule s prostora rimskog Singiduna (*Singidunum*, Beograd) odnosno Siscije (*Siscia*, Sisak), a njihovi radovi su temelj svih novijih djela. Za 20. stoljeće važan je i rad o kasnoantičkim fibulama Z. Vinskog⁷⁴, a za istraživanja antičkih fibula na prostoru Bosne i Hercegovine najznačajnija je I. Čremošnik.⁷⁵ U novije vrijeme sinteze o fibulama napravili su: A. Busuladžić⁷⁶, za prostor Bosne i Hercegovine, S. Petković⁷⁷, na području Srbije, te M. Ilkić⁷⁸, S. Ivčević⁷⁹, I. Jadrić-

⁵⁹ Almgren 1897.

⁶⁰ Kovrig 1937.

⁶¹ Patek 1942.

⁶² Sellye 1939.

⁶³ Košćević 1980: 7.

⁶⁴ Bahrens 1954.

⁶⁵ Böhme 1972.

⁶⁶ Drescher 1959.

⁶⁷ Noll 1952.

⁶⁸ Fuchs, Werner 1950.

⁶⁹ Keller 1971.

⁷⁰ Pröttel 1988.

⁷¹ Košćević 1980: 7.

⁷² Bojević 1983.

⁷³ Košćević 1980.

⁷⁴ Vinski 1974.

⁷⁵ Čremošnik 1958.

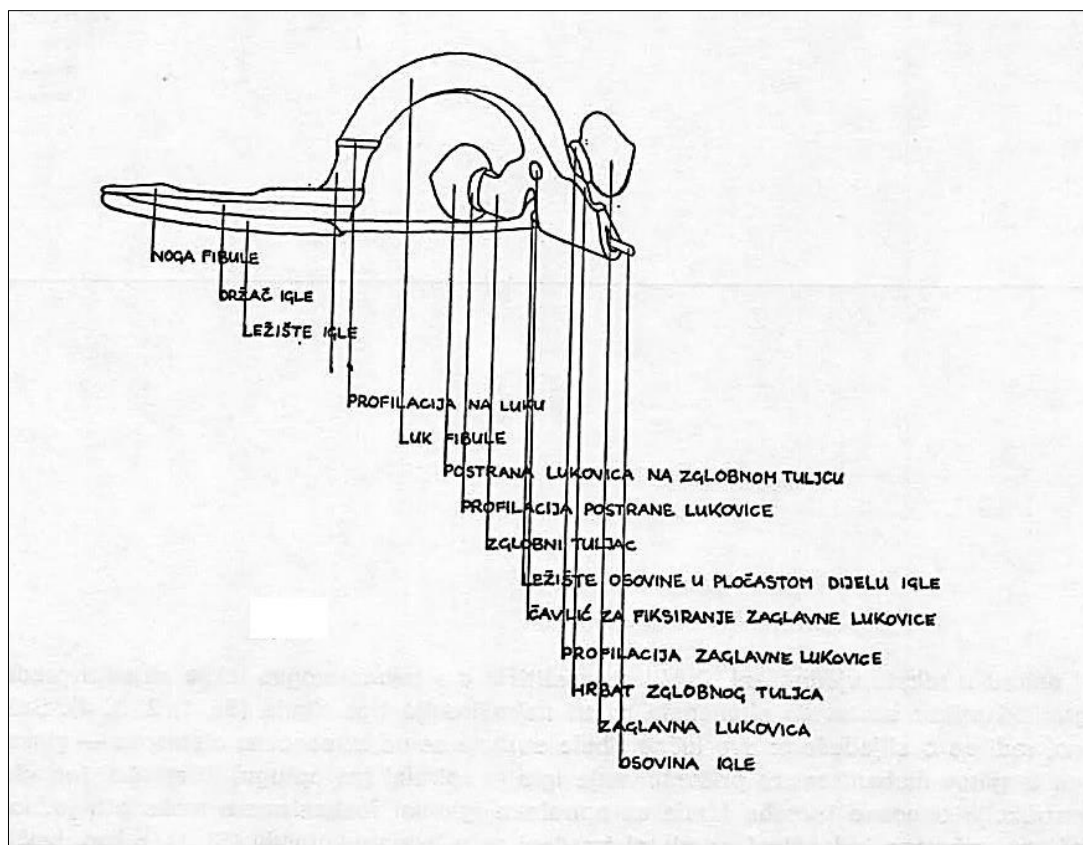
⁷⁶ Busuladžić 2010.

⁷⁷ Petković 2010.

⁷⁸ Ilkić 2009.

⁷⁹ Ivčević 2002.

Kučan i J. Zaninović⁸⁰, na materijalu iz Kornakija (*Cornacum*, Sotin), odnosno Salone (*Salona*, Solin) i Burnuma (*Burnum*, Ivoševci). Nadalje, T. Pušić⁸¹ je u svom diplomskom radu obradio i objavio lukovičaste fibule iz zbirke Muzeja Slavonije u Osijeku, a značajan rad izdala je i S. Schönauer.⁸²

Sl. 9 Konstruktivni elementi lukovičaste fibule (Košćević 1980: 10, sl. 4)

⁸⁰ Jadrić-Kučan – Zaninović 2015.

⁸¹ Pušić 2008.

⁸² Schönauer 2001.

4. Analiza arheološke građe

4. 1. Fibule

Na arheološkom nalazištu Verušed pronađeno je devet brončanih antičkih fibula. (kat. br. 1, T. 1: 1, sl. 10: 1; kat. br. 2, T. 1: 2, sl. 10: 2; kat. br. 17, T. 1: 3, sl. 10: 3; kat. br. 19, T. 1: 4, sl. 10: 4; kat. br. 24, T. 1: 5, sl. 10: 5; kat. br. 43, T. 1: 6, sl. 10: 6; kat. br. 55, T. 1: 7, sl. 10: 7; kat. br. 87, T. 1: 8, sl. 10: 8; kat. br. 95, T. 1: 9, sl. 10: 9) (sl. 10) Nalazi kat. br. 1 i kat. br. 2 pronađeni su u površinskom sloju SJ 001. Riječ je o ulomku snažno profilirane, odnosno trubljaste fibule. Fibula kat. br. 1 pripada skupini snažno profiliranih fibula sa štitnom pločicom i punim držačem, a prema morfološkim karakteristikama glave i luka primjer je lokalne varijante, proizvođene u siscijskim radionicama.⁸³ Osim u Sisciji ovakve fibule pojavljuju se u Panoniji u Singidunu i Neviodunu (*Neviodunum*, Drnovo kod Krškog), a u Gornjoj Meziji (*Moesia Superior*) pojavljuju se uglavnom duž limesa.⁸⁴ Također, analogne fibule pronađene su na području rimske pokrajine Dalmacije (*Dalmatia*) u Saloni, Jezerinama i Ribiću.⁸⁵ Ova varijanta snažno profiliranih fibula datira se od sredine 1. do sredine 2. stoljeća⁸⁶, a verušedski primjerak pripada, s obzirom na oblikovanje držača igle, kasnijem vremenu te se može datirati u 2. stoljeće. Nalaz fibule kat. br. 2 sačuvan je gotovo u cijelosti. Tipološki pripada dvočlanoj trubljastoj fibuli sa spiralnim mehanizmom za kopčanje te ugaonom potpornom pločicom i izduženim držačem⁸⁷, a predstavlja panonsku varijantu fibula ovog tipa.⁸⁸ Analogne fibule pronađene su u Sisciji te kao import na području pokrajine Gornje Mezije, Dacije (*Dacia*)⁸⁹ i Dalmacije (Salona), a datiraju se u 2. i 3. stoljeće.⁹⁰ Fibula kat. br. 2 može se također jednako datirati. Nalaz kat. br. 43, pronađen u SJ 066 poluukopanog objekta SJ 066/067, je vrlo dobro sačuvana jednočlana žičana

⁸³ Matično područje snažno profiliranih fibula je sjeverna Italija, a najranija proizvodnja vezana je uz pokrajine Norik (*Noricum*) i Panoniju. (Ivčević 2002: 236).

⁸⁴ Bojović 1983: 35.

⁸⁵ Nalazišta u sjevernim dijelovima pokrajine Dalmacije gravitirala su Sisciji. (Busuladžić 2010: 54).

⁸⁶ Busuladžić 2010: 54.

⁸⁷ Izduženi držač omogućava jači potisak igle te čvršće držanje veće količine tkanine. (Petković 2010: 16)

⁸⁸ Trubljaste fibule karakteristika su sjevernogermanskog područja. (Ivčević 2002: 238).

⁸⁹ Petković 2010: 335.

⁹⁰ Ivčević 2002: 238.

fibula sa spiralom od četiri navoja i lukom pravokutnog presjeka.⁹¹ Ovakve fibule datiraju se od druge polovine 1. do u početak 3. stoljeća, a nalaz iz Verušeda s obzirom na asimetričnu izvedbu luka pripada kasnijim oblicima⁹² te se može datirati od 2. do početka 3. stoljeća. Analogni nalazi veruškedom primjerku pronađeni su u velikom broju na području Gornje Mezije, uglavnom uz limes⁹³, a na prostoru južne Panonije i Dalmacije su rjeđi.⁹⁴ Fibule kat. br. 1 – 2 te kat. br. 43 najraniji su nalazi na nalazištu. Među cjelovitije sačuvanim fibulama je i nalaz kat. br. 55 pronađen u bunaru SJ 208. Riječ je o „T“ fibuli sa zglobnim mehanizmom kopčanja.⁹⁵ Ovaj tip fibula u većem je broju zastupljen na području Panonije, ponajviše u pograničnim područjima⁹⁶, a njegov nositelj bili su vojnici.⁹⁷ Analogni nalazi pronađeni su i na području Gornje Mezije⁹⁸ te Dalmacije.⁹⁹ Lukovičaste fibule na lokalitetu zastupljene su nalazima kat. br. 17, kat. br. 24 i kat. br. 95.¹⁰⁰ Sve fibule prema svojim ukrasnim i oblikovnim karakteristikama pripadaju tipu Pröttel 3/4, koji se datira od prve trećine 4. do početka 5. stoljeća.¹⁰¹ Nalaz kat. br. 17 iz otpadne jame SJ 016, s obzirom na ukrasne karakteristike noge, vjerojatno pripada tipu Pröttel 3/4 B, a lukovičasta fibula kat. br. 24 iz poluukopanog objekta SJ 038 tipu Pröttel 3/4 D. Prostorno najbliže analogije fibulama kat. br. 17 i kat.

⁹¹ A. Böhme je prema obliku presjeka luka izdvojila dvije varijante jednočlanih žičanih fibula. Varijanta A ima luk kružnog, pravokutnog ili rombičnog presjeka, dok je za varijantu B karakterističan trakasti presjek. (Böhme 1972: 13-14); Jednočlane žičane fibule porijeklom su iz Porajnja, a pronalaze se po čitavoj Europi. (Jadrić-Kučan, Zaninović 2015: 25).

⁹² Bojović 1983: 48.

⁹³ Redžić 2007: 3.

⁹⁴ Jadrić-Kučan, Zaninović 2015: 25.

⁹⁵ „T“ fibule sa zglobnim mehanizmom razvijaju se iz „T“ fibula sa spiralnim mehanizmom kopčanja, a predstavljaju jednu od formativnih faza lukovičastih fibula. (Koščević 1980: 34); Počinju se proizvoditi na početku 3., a pojavljuju do početka 4. stoljeća. (Ivčević 2000: 130).

⁹⁶ Bojović 1983: 78.

⁹⁷ Ivčević 2000: 131.

⁹⁸ Petković 2010: 243.

⁹⁹ Ivčević 2000: 130.

¹⁰⁰ Lukovičaste fibule razvile su se krajem 3. stoljeća, vjerojatno u podunavskim krajevima, iz „T“ fibula sa zglobnim mehanizmom te predstavljaju najrašireniji i najdugotrajniji tip kasnoantičkih fibula. (Ivčević 2000: 132); Najbrojnije su u Panoniji, ali zasad je arheološki potvrđena samo radionica u Brigečiju (Brigetio, Szöny), iako su slične radionice morale su postojati i u drugim većim urbanim mjestima. (Bojović 1983: 82); Najranija proizvodnja vezana je uz radionice oružja, s obzirom na to da je ovaj tip fibula isprva bio dio vojničke nošnje, a u kasnoj antici postaje i simbolom civilnog položaja te ukrasni predmet. (Ivčević 2000: 132).

¹⁰¹ Glavna karakteristika tipa Pröttel 3/4 je duga neažurirana noga i lukovice koje podsjećaju na glavice luka, a prema vrsti geometrijskog motiva na nozi dijeli se na četiri podtipa (A, B, C, D) (Pröttel 1988: 357 – 362).

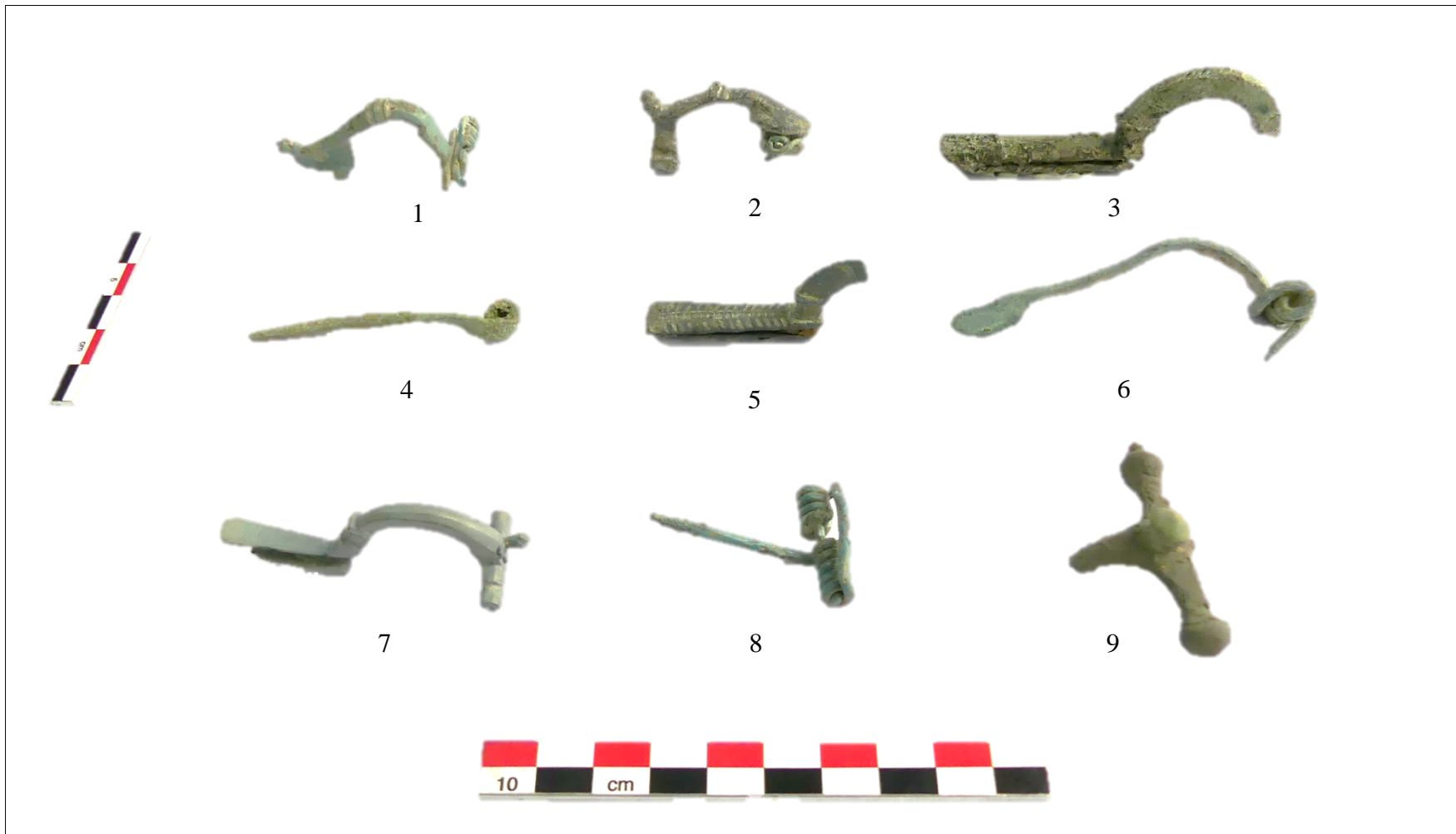
br. 24 nalaze se u Mursi¹⁰², a paralele imaju i s nalazima u Certisiji (*Certissia*, Štrbinci kraj Đakova)¹⁰³ i Sopijani.¹⁰⁴ Ulomak lukovičaste fibule kat. br. 95, pronađen u bunaru SJ 2039 ne može se preciznije odrediti zbog fragmentiranosti nalaza, ali prema oblikovanju lukovica može se atribuirati tipu Pröttel 3/4. Nalazi lukovičastih fibula tipa Pröttel 3/4 pružaju mogućnost datiranja naselja do u početak 5. stoljeća. Ulomak kat. br. 87, pronađen u skladišnoj jami SJ 948, sačuvan je vrlo fragmentarno te ga nije moguće tipološki odrediti. Riječ je o ulomku dvočlane fibule spiralnog mehanizma kopčanja, a okvirno se može datirati u pretpostavljeno trajanje naselja, tj. od 2. do početka 5. stoljeća. Također vrlo fragmentarno, sačuvan je nalaz kat. br. 19 iz poluukopanog objekta SJ 035, a radi se vjerojatno o igli prstenaste fibule, karakteristične za 3. i 4. stoljeće.¹⁰⁵

¹⁰² Pušić 2008: 77 – 90.

¹⁰³ Migotti 2009: 202; Migotti, Leleković 2017: 216.

¹⁰⁴ Fülep 1977: 38 – 41.

¹⁰⁵ Ivčević 2002: 244.

Sl. 10 Fibule (kat. br. 1, T. 1: 1; kat. br. 2, T. 1: 2; kat. br. 17, T. 1: 3; kat. br. 19, T. 1: 4; kat. br. 24, T. 1: 5; kat. br. 43, T. 1: 6; kat. br. 55, T. 1: 7; kat. br. 87, T. 1: 8; kat. br. 95, T. 1: 9)

4. 2. Ukrasni predmeti

4. 2. 1. Narukvice

Od ukrasnih predmeta najbrojniji su nalazi narukvica. Pronađeno je ukupno deset narukvica iz antičkog vremena. (kat. br. 3, T. 2: 1, sl. 11: 1; kat. br. 13, T. 2: 2, sl. 11: 2; kat. br. 25, T. 2: 3, sl. 11: 3; kat. br. 26, T. 2: 6, sl. 11: 6; kat. br. 68, T. 2: 7, sl. 11: 7; kat. br. 69, T. 2: 8, sl. 11: 8; kat. br. 73, T. 2: 4, sl. 11: 4; kat. br. 80, T. 2: 5, sl. 11: 5; kat. br. 81, T. 2: 9, sl. 11: 9; kat. br. 90, T. 2: 10, sl. 11: 10) (sl. 11) Nalazi kat. br. 3, kat. br. 13, kat. br. 25, kat. br. 73 i kat. br. 80 izrađeni su od tamnog stakla.¹⁰⁶ Polukružnog presjeka glatke površine su nalazi kat. br. 3, kat. br. 25 i kat. br. 80, koji pripadaju tipu Spaer A2 staklenih narukvica, dok narukvica kat. br. 13 s nepravilnim vertikalnim narebrenjima pripada tipu Spaer B2a, a nalaz kat. br. 73, ukrašen horizontalnim narebrenjima, tipu Spaer B3b. Tip Spaer A2 najrašireniji je oblik staklenih narukvica u kasnoj antici te se pojavljuje od 3. do 7. stoljeća na širem području Rimskog Carstva, a verušedski nalazi mogu se datirati od 3. do početka 5. stoljeća.¹⁰⁷ Sljedeći značajno zastupljen tip narukvica je Spaer B2, a karakterističan je za 3. i 4. stoljeće. Tip narukvice Spaer B3b također se datira od 3. do 4. stoljeća.¹⁰⁸ Prema tome, nalaze kat. 13 i kat. br. 73 može se datirati od 3. do 4. stoljeća. Analogne narukvice od tamnog stakla pronađene u Mursi datiraju se u 3. stoljeće¹⁰⁹, a one iz Sopijske u 3. i 4. stoljeće.¹¹⁰ Nalazi metalnih narukvica kat. br. 26, kat. br. 68, kat. br. 69 i kat. br. 90 izrađeni su od glatke brončane žice, a narukvica kat. br. 81 izrađena je od glatke željezne žice te ima prebačene i navojima učvršćene krajeve, dok je kod ostalih primjeraka prisutan obruč otvorenog tipa. Ovakve metalne narukvice pojavljuju se u duljem vremenskom rasponu na širem području.¹¹¹ Kat. br. 26 iz poluukopanog objekta SJ 038 može se s obzirom na kontekst nalaza okvirno datirati od 2. do početka 5. stoljeća, a kat. br. 81 iz otpadne jame SJ 520 u 3. i 4. stoljeće. Narukvice analogne kat. br. 81 u

¹⁰⁶ Narukvice od tamnog ili crnog stakla pojavljuju se još u prapovijesti, a u modu ponovno ulaze u 3. stoljeće. Isprva su ih nosila samo djeca, a kasnije i odrasli. (Buljević 2000: 190).

¹⁰⁷ Spaer 1988: 55; Iste datacije su i analogni nalazi iz rimskog sela na lokalitetu Virovitica-Kiškorija jug. (Jelinčić-Vučković 2015: 245).

¹⁰⁸ Spaer 1988: 54 – 56.

¹⁰⁹ Šimić – Filipović 1997: 88.

¹¹⁰ Fülep 1984: 198.

¹¹¹ Košćević 1991: 26 – 28.

pronađene su u Certisiji i datiraju se u 4. i prvu polovinu 5. stoljeća¹¹², a paralele, datirane u 4. stoljeće, nalaze se i u Intercisi i Sopijani.¹¹³ Kontekst nalaza kat. br. 68 i kat. br. 69 pronađenih u otpadnoj jami SJ 303 pruža užu dataciju u 4. stoljeće, kao i za nalaz kat. br. 90 iz otpadne jame SJ 2031, koji se datira u 2. stoljeće. Paralele narukvicama kat. br. 26, kat. br. 68 i kat. br. 69 pronađene su na kasnoantičkom groblju u Certisiji.¹¹⁴

4. 2. 2. Ostalo

Među ostalim ukrasnim predmetima antičke provenijencije pronađeni su: naušnica, perla i dio lanca. (kat. br. 27, T. 2: 12, sl. 11: 12; kat. br. 76, T. 2: 13, sl. 11: 13, sl. 11: 14; kat. br. 98, T. 2: 11, sl. 11: 11) (sl. 11) Nalaz kat. br. 27 iz poluukopanog objekta SJ 038, pripada skupini naušnica u obliku prstenaste karičice sa zatvorenim krajevima koji završavaju petljom i kukom.¹¹⁵ Ovaj tip naušnica je brojna te dugo ostaje u upotrebi. Najraniji primjerci, datirani Tiberijevim novcem u prvu polovinu 1. stoljeća, potječu s nekropole u Emoni (*Emona*, Ljubljana), a koriste se do kraja 4. stoljeća.¹¹⁶ Prostorno najbliža analogija verušedskom nalazu je par naušnica pronađenih u grobu u Mursi, datiran u početak 4. stoljeća novcem Galijena i Konstantina. Analogne naušnice pronađene su i u kasnoantičkoj nekropoli u Certisiji.¹¹⁷ Na području panonskih provincija uporaba naušnica s prstenastom karičicom u 3. i 4. stoljeću evidentirana je i na kasnoantičkim grobljima u Sopijani i Tricijani (*Tricciana*, Ságvár) te u Akvinku (*Aquincum*, Budimpešta) i Sisciji.¹¹⁸ Isto se datiraju i naušnice s područja Mezije pronađene u Svilošu i Baški.¹¹⁹ Mnogobrojno je ovaj tip naušnica pronađen na nekropoli u Viminaciju (*Viminacium*, Kostolac), a datiraju se od 2. do kraja 4. stoljeća, kao i nalazi naušnica iz Narodnog muzeja u Beogradu.¹²⁰ Verušedski primjerak se s obzirom na ostale nalaze s kojima je pronađen može se datirati od 2. do početka 5.

¹¹² Migotti, Leleković 2017: 204.

¹¹³ Košćević 1991: 26.

¹¹⁴ Migotti 2009: 215.

¹¹⁵ Ovakve naušnice nosile su se umetanjem u uši, a sistem zakapčanja ukazuje da su se mogle skidati. (Perok 2012: 12).

¹¹⁶ Nalazi analognih naušnica u sarkofagu splitske krstionice iz 5. stoljeća, upućuju i na dulju upotrebu. (Višić-Ljubić 2002:220)

¹¹⁷ Migotti, Leleković 2017: 204.

¹¹⁸ Fülep 1984: 204; Višić-Ljubić 2002: 220.

¹¹⁹ Marijanski-Manojlović 1987: 63.

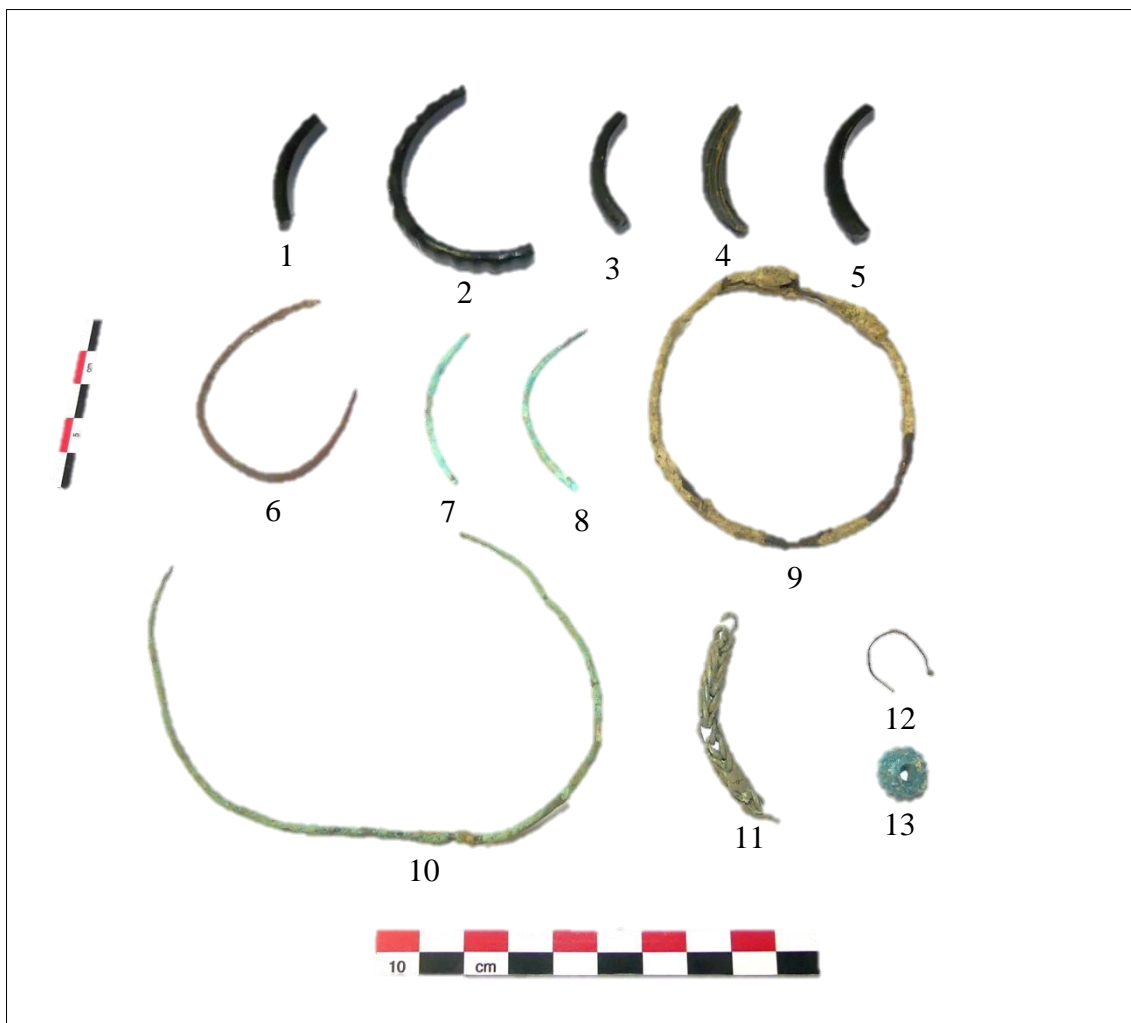
¹²⁰ Perok 2012: 19.

stoljeća. Perla kat. br. 76 pronađena u otpadnoj jami SJ 438 izrađena je od svjetloplavog stakla s vertikalnim narebnjima. Takve perle u funkciji niske narukvica i ogrlica učestalo se pojavljuju u slojevima 3. i 4. stoljeća urbanih centara te kao grobni prilog na nekropolama.¹²¹ Analogne perle pronađene su na kasnoantičkim položajima u Sopijani.¹²² Verušedska perla može se datirati od 3. do početka 5. stoljeća. Nalaz kat. br. 98 je ulomak brončanog lanca, ispleten u maniri „lisičjeg repa“, a pronađen je u poluukopanom objektu SJ 2052. Analogani lanac s ovješnim listolikim privjeskom nalazi se u Arheološkom muzeju u Zagrebu, a vjerojatno je bio dio ukrasa fibule, što je karakteristično za podunavski prostor 2. i 3. stoljeća, te bi se i nalaz iz verušeda mogao tako interpretirati i datirati.¹²³ Na takvu dataciju upućuje i kontekst nalaza.

¹²¹ Košćević 1996: 81

¹²² Fülep 1977: 30

¹²³ Ožanić, Radman-Livaja, Rendić-Miočević 2003: 22.

Sl. 11 Ukrasni predmeti (kat. br. 3, T. 2: 1; kat. br. 13, T. 2: 2; kat. br. 25, T. 2: 3; kat. br. 73, T. 2: 4; kat. br. 80, T. 2: 5; kat. br. 26, T. 2: 6; kat. br. 68, T. 2: 7; kat. br. 69, T. 2: 8; kat. br. 81, T. 2: 9; kat. br. 90, T. 2: 10; kat. br. 98, T. 2: 11; kat. br. 27, T. 2: 12; kat. br. 76, T. 2: 13)

4. 3. Novac

Na arheološkom nalazištu Verušed pronađeno je ukupno dvadeset devet (sl. 7), a u arheološkim kontekstima s fibulama i ukrasnim predmetima devetnaest primjeraka bakrenog i brončanog antičkog novca. (kat. br. 4 – 11, sl. 12: 1 – 8, sl. 13: 1 - 8; kat. br. 14, sl. 12: 9, sl. 13: 10; kat. br. 20, sl. 12: 10, sl. 13: 11; kat. br. 28 – 29, sl. 12: 11 – 12, sl. 13: 14 – 15; kat. br. 44, sl. 12: 13, sl. 13: 16; kat. br. 56, sl. 12: 14, sl. 13: 21; kat. br. 70, sl. 12: 15, sl. 13: 22; kat. br. 82 - 84, sl. 12: 16 – 18, sl. 13: 22 – 26; kat. br. 91, sl. 12: 19, sl. 13: 29) (sl. 12 – 13) Najviše su zatupljeni antoninijani.¹²⁴ Nalazi kat. br. 6 i kat. br. 44 su antoninijani cara Klaudija II. (*Claudius*, 268 – 270. godina), a kat. br. 7 je antoninijan cara Galijena (*Gallienus*, 253. – 268. godina). Antoninijanima pripadaju i nalazi kat. br. 5 i kat. br. 10¹²⁵, ali nije ih moguće točnije odrediti. Na lokalitetu je pronađen i jedan sestercij iz viminacijske kovnice, a radi se o novcu cara Filipa I. (*Philippus*, 244. – 249. godina) kat. br. 9. Nadalje, nalaz asa cara Hadrijana kat. br. 91 najraniji je pronađeni novac na nalazištu, a datira se prvu polovinu 2. stoljeća, što uz nalaze fibula kat. br. 1 – 2 i kat. br. 19 daje teoretsku mogućnost datiranja početka naselja u 2. stoljeće. Kasnoantičkim novcima pripadaju nalazi numija¹²⁶ siscijske kovnice careva Dioklecijana (*Diocletianus*, 284. – 305. godina) i Konstantina I. (*Constantinus*, 306. – 337.) kat. br. 8, odnosno kat. br. 84, datiranih u početak 4. stoljeća. Također, novac kat. br. 1. s obzirom na reversni prikaz i veličinu moguće je odrediti kao kasnoantički AE 1, a kat. br. 28 i kat. br. 83. prema kvaliteti i veličini kao AE 4, te datirati u drugu polovinu i kraj 4. stoljeća, što ih čini najmlađim odrađenim primjercima na lokalitetu.¹²⁷ AE 3 novcu pripada nalaz kat. br. 82 cara Konstantina I. te

¹²⁴ Antoninijan (*antoninianus*) je nominala koju je uveo car Karakala krajem 214. godine. Isprva se radilo o srebrnom novcu s primjesom bakra, ali s vremenom udio srebra se reducirao te je do druge polovine 3. stoljeća novac postao potpuno bakren. Glavna karakteristika mu je prikaz cara sa zrakastom krunom umjesto lovorovog vijenca, a koristio se sve do Konstantinove novčane reforme 324. godine. (Dukat, Mirnik 2008: 82).

¹²⁵ Novac kat. br. 10 u ezgergu reversne strane ima oznaku kovnice u Sisciji te se prema tome njegova pojava najranije može datirati u godinu otvorenja siscijske kovnice, tj. 262. godinu. (Dukat, Mirnik 2008: 112)

¹²⁶ Numij (*nummus*) je nominala bakrenog novca koji je u svojim reformama 294. uveo car Dioklecijan. (Dukat, Mirnik 2008: 99); Ovaj novac je u starijoj literaturi pogrešno bio zvan folis (*follis*, vreća ispunjena s određenom količinom novca). (Dukat, Mirnik 2008: 156).

¹²⁷ Kat. br. 1. na reversu ima prikaz “obnova sretnih vremena” (*fel temp reparatio*) kojeg uvode 348. godine Konstantinovi sinovi Konstancije II (*Constantius*, 337. – 361. godina) i Konstans (*Constans*, 337. – 350. godina).

novci njegovih sinova (Konstancije II, Konstans) kat. br. 29, tj. kat. br. 70. Među mlađim primjerima je i nalaz kat. br. 11 AE 2 Konstantina Gala (*Constantius Gallus*, 325/326 – 354. godina) s početka druge polovine 4. stoljeća. Novac kat. br. 14., kat. br. 20 i kat. br. 56 zbog izrazite korozije nije moguće odrediti. Kat. br. 28 i kat. br. 83 zajedno s nalazima lukovičastih fibula kat. br. 17, kat. br. 24. i kat. br. 95 omogućuju datiranje trajanja naselja do kraja 4. odnosno u početak 5. stoljeća.

Sl. 12 Antički novac pronađen zajedno s fibulama i ukrasnim predmetima (kat. br. 4 – 11, sl. 13: 1 - 8; kat. br. 14, sl. 13: 10; kat. br. 20, sl. 13: 11; kat. br. 28 – 29, sl. 13: 14 – 15; kat. br. 44, sl. 13: 16; kat. br. 56, sl. 13: 21; kat. br. 70, sl. 13: 22; kat. br. 82 - 84, sl. 7: 22 – 26; kat. br. 91, sl. 13: 29)

(<http://www.forumancientcoins.com/dougsmith/ft.html>); Kasnoantičke numinale AE 1 – 4 označavaju sljedeće veličine: AE 1 = > 25 mm, AE 2 = 21 – 25 mm, AE 3 = 17 – 21 mm, AE 4 = < 17 mm. (<http://www.forumancientcoins.com/moonmoth/glossary.html>).

	Arh. podaci nalaza	Opis/ referenca	Datacija
1.	SJ 001, sektor I B, PN 001	AE 1	348. – kraj 4. st.
2.	SJ 001, sektor I B, PN 003	antoninijan	215. – 324. g.
3.	SJ 001, sektor I B, PN 004	antoninijan cara Kaludija II.	268. – 270. g.
4.	SJ 001, sektor I B, PN 005	antoninijan cara Galijena	253. – 268. g.
5.	SJ 001, sektor I B, kvadrant T-58, PN 010	numij cara Dioklecijana/ RIC VI Siscia 136a; Sear 12824	302. g.
6.	SJ 001, sektor I B, kvadrant S-56, PN 117	sestercij cara Filipa I. / Sear 3874v	244./245. g.
7.	SJ 001, sektor I C, PN 468	antoninijan	262. – 324. g.
8.	SJ 001, sektor I C, PN 473	AE 2 cara Konstantina Gala/ LRBC 1217	351. – 354. g.
9.	SJ 003, sektor I B, kvadrant T-57, PN 008	antoninijan	215. – 324. g.
10.	SJ 013, sektor I B, kvadrant U-57, PN 039	brončani novac	2. – kraj 4. st.
11.	SJ 035, sektor I B, kvadrant R-56, PN 038	brončani novac	2. – kraj 4. st.
12.	SJ 036, sektor I B, kvadrant T-58, PN 025	brončani novac	2. – kraj 4. st.
13.	SJ 037, sektor I B, kvadrant U-58, PN 031	numij cara Maksimina Daja / RIC VI Siscia 234b A; Sear 14880	313. g.
14.	SJ 038, sektor I B, kvadrant U/V-58, PN 084	AE 4	kraj 4. st.
15.	SJ 038, kvadrant U/V-58, PN 102	AE 3 cara Konstansa/ LRBC 1128	246. – 350. g.
16.	SJ 066, sektor I B, R/S-57, PN 063	antoninijan cara Klaudija II/ RIC 100 var	268. – 270. g.
17.	SJ 069, sektor I B, kvadrant S-58, PN 023	antoninijan cara Klaudija II.	268. – 270. g.
18.	SJ 069, sektor I B, kvadrant S-58, PN 043	antoninijan	215. – 324.g.
19.	SJ 069, sektor I B, kvadrant S-58, PN 138	brončani novac	2. – kraj 4. st.
20.	SJ 069, sektor I B, kvadrant S-58, PN 254	antoninijan cara Klaudija II/ RIC V 66a	268. – 270. g.
21.	SJ 208, sektor I B, kvadrant Q-74, PN 215	brončani novac	2. – kraj 4. st.
22.	SJ 303, sektor I B, kvadrant W-57, PN 136	AE 3 cara Konstancija II./ LRBC 948	337. – 341. g.
23.	SJ 396, sektor I B, kvadrant S-56/57, PN 282	brončani novac	2. – kraj 4. st
24.	SJ 520, sektor I C, kvadrant R-47, PN 490	AE 3 cara Konstantina I./ RIC VII 159 B.1; Sear 3873	320. – 321. g.
25.	SJ 520, sektor I C, kvadrant R-47, PN 505	AE 4	kraj 4. st.
26.	SJ 520, sektor I C, kvadrant R/S-46/47, PN 547	numij cara Konstantina I./ RIC VI Siscia 232b	313. – 315. g.
27.	SJ 769, sektor I C, kvadrant V-49, PN 640	reducirani numij cara Konstantina I./ RIC VII Siscia 15.B; Sear 3862	315. – 316. g.
28.	SJ 1054, sektor IV A, PN 011	brončani novac	2. – kraj 4. st.
29.	SJ 2031, sektor I C, kvadrant U-43, PN 705	as cara Hadrijana/ RIC II 572	119. – 122. g.

Sl. 13 Popis antičkog novca pronađenog na arheološkom nalazištu Verušed

4. 4. Keramika

4. 4. 1. Tera sigilata i njene imitacije

Među obrađenim stratigrafskim jedinicama, pronađen je dvadeset jedan ulomak tere sigilate i njenih imitacija, a kataloški je obrađeno 12 ulomaka.¹²⁸ (kat. br. 12, T. 3: 1, sl. 14: 1; kat. br. 30, T. 3: 2, sl. 14: 2; kat. br. 45 – 48, T. 3: 3 – 6, sl. 14: 3 – 6; kat. br. 57 – 58, T. 3: 7 – 8, sl. 14: 7 – 8; kat. br. 59, T. 4: 1, sl. 14: 9; kat. br. 96, T. 4: 2, sl. 14: 10; kat. br. 99, T. 4: 3; sl. 14: 11; kat. br. 100, T. 4: 4, sl. 14: 12) (sl. 14) Najviše je zastupljena posuda tipa Drag 37.¹²⁹ (kat. br. 12, kat. br. 46, kat. br. 57 – 58, kat. br. 96 i kat. br. 100) Svi nalazi posude Drag 37, osim kat. br. 12 i kat. br. 46, pripadaju reljefnoj teri sigilati, ali samo za ulomak kat. br. 100 bilo je moguće prema ukrasu i boji odrediti pripadnost rheinzabernskoj radionici. Nalazi keramičkih posuda tipa Drag 37 datiraju se od 2. do sredine 3. stoljeća.¹³⁰ Zanimljiv je ulomak trbuha kat. br. 46 koji na površini vanjske stijenke ima urezano slovo M, a za koji među grafitnim natpisima nije moguće pronaći analogiju. Nalaz kat. br. 46, s obzirom na grafit¹³¹, pripada imitacijama tere sigilate tipa Drag 37 čestima u Panoniji od 2. do 4. st., te se tako i veruška posuda može datirati. Kat. br. 12 je također imitacija oblika Drag 37. Sljedeći po zastupljenosti je tip posude Drag 32.¹³² (kat. br. 45, kat. br. 59, kat. br. 99) Terri sigilati pripadaju ulomci kat. br. 45 i kat. br. 99 te vjerojatno potječu iz radionice u Rheinzabernu poput većine nalaza ove posude u Panoniji, a datiraju se od sredine 2. do sredine 3. stoljeća.¹³³ Nalaz kat. br. 59 je grublje izrade, a oblikom imitira teru sigilatu tipa Drag 32. Imitacije posuda Drag 32 također su česte u Panoniji, a pojavljuju se od 2. do 3. stoljeća.¹³⁴ Ulomci kat. br. 48 i kat. br. 57 pripadaju tipu Drag 18/31.¹³⁵ Kat. br. 48 izrađen je u tehnici tere sigilate te se može datirati od 2. do početka 3. stoljeća, a kat. br.

¹²⁸ vidi bilj. 21.

¹²⁹ Drag 37 je loptasta zdjela na prstenastoj nozi s prstenasto zadebljanim rubom ispod kojeg je najčešće glatka neurkašena površina, a ispod nje je reljef koji započinje frizom ovola. (Ožanić Roguljić 2016: 30).

¹³⁰ Ožanić Roguljić 2016: 30.

¹³¹ Grafiti se nisu stavljali na teru sigilatu kako se ne bi smanjila njena tržišna vrijenost. Grafitni natpisi vjerojatno su označavali vlasnika posude. (Bukner 1981: 17).

¹³² Drag 32 označava tip dubokog tanjura s ravnim dnom i prstenastom nogom te jednostavnim zaobljenim stijenkama. (Ožanić Roguljić 2016: 28).

¹³³ Ožanić Roguljić 2016: 28.

¹³⁴ Ožanić Roguljić 2016: 39.

¹³⁵ Drag 18/ 31 je duboki tanjur ili zdjela na prstenastoj nozi, kosim stijenkama i prstenasto zadebljanim rubovima. (Ožanić Roguljić 2016: 27).

57 pripada imitacijama koje se pojavljuju od sredine 2. do početka 3. stoljeća.¹³⁶ Posuda kat. br. 30 sačuvana je u svom donjem dijelu, a može se atribuirati posudi Drag 33 i datirati od 2. do sredine 3. stoljeća.¹³⁷ Ulomci kat. br. 30, kat. br. 45, kat. br. 46 – 48 i kat. br. 99 – 100 pronađeni su poluukopanim objektima SJ 038, SJ 066/SJ 067, odnosno SJ 2052, a kat. br. 57 – 59 te kat. br. 96 u bunarima SJ 208, tj. SJ 2039. Nalaz kat. br. 12 pronađen je u površinskom sloju SJ 001. Nalazi tere sigilate, zajedno sa srednjecarskim fibulama i novcem cara Hadrijana omogućuju datiranje početka antičkog naselja u 2. stoljeće.

4. 4. 2. Stolno, kuhinjsko i skladišno posuđe

Kataloški su obrađena pedeset dva reprezentativna ulomka keramičkih tipova stolnog, kuhinjskog i skladišnog posuđa pronađenih u istim arheološkim kontekstima s fibulama i ukrasnim predmetima. Najbrojnije su zastupljeni lonci. (kat. br. 21 – 22, T. 6: 1 – 2; kat. br. 23, T. 7; kat. br. 36, T. 9: 2; kat. br. 49 – 50, T. 13; kat. br. 52 – 53, T. 14: 1 – 2; kat. br. 72, T. 18: 2; kat. br. 78, T. 20: 2, sl. 15: 6; kat. br. 92, T. 24: 1; kat. br. 97, T. 25: 2; kat. br. 101 – 102, T. 26) Lonci poput kat. br. 21 izvijenog ruba i ovalnih stijenki nalaze se na širem području Donje Panonije od 1. do 4. stoljeća, verušedski nalaz može se datirati od 3. do 4. stoljeća.¹³⁸ Istu dataciju, s obzirom na kontekst nalaza, ima i lonac kat. br. 22 s prstenasto zadebljanim rubom.¹³⁹ Kat. br. 49 – 50 su ulomci istog tipa lonca s ravno raširenim rubom i zaobljenim trbuhom ukrašenim metličasto izvedenim ukrasom, koji se javlja od 2. stoljeća te se vjerojatno radi o latenskoj tradiciji ukrašavanja posuda.¹⁴⁰ Ovaj tip lonca se na Verušedu prema kontekstu nalaza datira od 2. do kraja 3. stoljeća. Lonac kat. br. 52 ima trakasto zadebljan rub, a ovakvi lonci datiraju se od kraja 1. do kraja 4. stoljeća.¹⁴¹ Verušedski primjerak se može datirati od 2. do kraja 3. stoljeća. Također od 2. do kraja 3. stoljeća može se datirati lonac kat. br. 53, a riječ je o tipu lonca s izvijenim i naglašenim rubom, koji ima analogije u Sisciji.¹⁴²

¹³⁶ Ožanić Roguljić 2016: 28.

¹³⁷ Drag 33 je čaša na visokoj, stožastoj nozi s koničnim stijenkama i naglašenim rubom. (Ožanić Roguljić 2016: 28).

¹³⁸ Brukner 1981: 105.

¹³⁹ Ožanić Roguljić 2016: 67.

¹⁴⁰ Ožanić Roguljić 2016: 70.

¹⁴¹ Brukner 1981: 42.

¹⁴² Wiewegh 2001: 92.

Nalaz kat. br. 78 pripada glaziranim primjercima te se može datirati od 3. do početka 5. stoljeća.¹⁴³ S druge strane, lonac kat. br. 36. s ručkom i horizontalno urezanim linijama iznad donjeg dijela ručke te ostacima zelene glazure, prema T. Cvjetićanin, ne pripada glaziranom posudu, nego je glazura slučajno prilikom pečenja prešla na posudu.¹⁴⁴ Nalaz kat. br. 36 datira se od 4. do početka 5. stoljeća. Nadalje, lonac kat. br. 72 izvijenog ruba i loptastih stijenki pripada loncima karakterističnim za 4. stoljeće na širem području Druge Panonije i Panonije Valerije, kako se i verušedski primjerak može datirati.¹⁴⁵ Kasnoantičkim tipovima pripadaju i nalazi kat. br. 97 i kat. br. 102, a u prema kontekstu nalaza kat. br. 97 može se datirati od 4. do početka 5. stoljeća, dok se kat. br. 102 može datirati u 3. stoljeće. Lonac kat. br. 101 s proširenim rubom profiliranim s koncentričnim kružnicama ima analogije Petoviju, Gerulati (*Gerulata*, Rusovce) te na nalazištu rimskog sela u Kiškorijsi, a datiraju se od 1. do 4. stoljeća.¹⁴⁶ Verušedski primjerak može se datirati od 2. do 3. stoljeća. Nalaz gornjeg dijela lonca kat. br. 92. prema kontekstu nalaza datira se u 2. stoljeće. Sljedeći lonac, cilindričnog oblika i kat. br. 23, prema novijim analizama analognih nalaza koje su otkrile tragove urina na unutarnjim stijenkama, pripada higijenskim posudama.¹⁴⁷ Ovakve posude proizvodile su se mnogobrojno u panonskim radionicama od 2. do sredine 3. stoljeća, a verušedski primjerak može se datirati u 3. stoljeće.¹⁴⁸ Nadalje, brojno su zastupljene zdjele. (kat. br. 16, T. 5: 2, sl. 15: 2; kat. br. 31 – 35, T. 8; kat. br. 62, T. 16: 1; kat. br. 71, T. 18: 1; kat. br. 75, T. 19: 2; kat. br. 77, T. 20: 1) Zdjela kat. br. 31. jednostavnog je oblika, sličnog tanjuru, a prema kontekstu nalaza datira se od 2. do početka 5. stoljeća. Zdjele kat. br. 35 i kat. br. 71 su bikoničnog oblika i imaju ravno raširen rub te analogije na širem području Donje Panonije, datirane u 4. stoljeće.¹⁴⁹ Također, paralele sa

¹⁴³ Glazura sprečava poroznost posude te se upotrebljavala na posudama koje služe za kuhanje ili serviranje tekućina. (Jelinčić-Vučković 2015: 142); U Panoniji se sporadično pojavljuje u 1 i 2. stoljeću, a česta je u uporabi od 3. do početka 5. stoljeća. (Ožanić Roguljić 2016: 23); Radionice glaziranaog posuđa javljaju se 4. stoljeću Cibalama, Mursi, Sirmiju, u Panoniji Valeriji uz limes, u Prvoj Meziji (*Moesia Prima*) u Singidunu te u Prvoj Panoniji u Sisku. (Cvjetićanin 2006: 184); Uporaba tehnike glaziranja dovela je do ujednačene proizvodnje keramike u Panoniji. (Brukner 1981: 34).

¹⁴⁴ Cvjetićanin 2006: 203.

¹⁴⁵ Brukner 1981: 42.

¹⁴⁶ Jelinčić-Vučković 2015: 140.

¹⁴⁷ Ožanić Roguljić 2016: 69.

¹⁴⁸ Brukner 1981: 109.

¹⁴⁹ Brukner 1981: 98.

zdjelom kat. br. 35 pronađene su u kasnoantičkim slojevima Sopijane.¹⁵⁰ Kat. br. 35 se prema kontekstu nalaza može datirati od 4. do početka 5. stoljeća, a kat. br. 71 u 4. stoljeće. Zdjela kat. br. 62 s blago zakošenim stijenkama i kaneliranim rubom datira se 2. stoljeće, poput analogija iz Sirmija i Cibala (*Cibalae*, Vinkovci).¹⁵¹ Među zdjelama zastupljen je i tip sa stijenkama „S“ profilacije, poput nalaza kat. br. 32. Zdjele „S“ profilacije predstavljaju latenske oblike, koji se ponovno počinju intenzivno proizvoditi krajem 3. stoljeća, a verušedski primjerak se može datirati od kraja 3. do početka 5. stoljeća.¹⁵² Na nalazištu su prisutne i glazirane zdjele. Nalaz glazirane zdjele kat. br. 16 s ukrašenim horizontalnim rubom karakteristika je kasnoantičkog vremena, a izrađivane su po uzoru na metalno posuđe. Analogni nalazi pronalaze se u duž panonskog limesa te na područjima vila rustika (*villa rustica*) i rimskih sela.¹⁵³ Nalaz kat. br. 16 se prema kontekstu nalaza može datirati od 3. do 4. stoljeća. Glaziranim zdjelama pripadaju i nalazi kat. br. 33 – 34 te kat. br. 75 i kat. br. 77, a paralele imaju s nalazima iz urbanim centara Donje Panonije (Cibale, Mursa, Sirmij)¹⁵⁴ i Gornje Mezije (Singidun).¹⁵⁵ Nalaz kat. br. 34 i kat. br. 75 imaju kose stijenke i prstenasto zadebljanje s unutarnje strane ruba te površinu unutarnje stijenke premazanu glazurom, zbog čega su mogle služiti i kao tarionici.¹⁵⁶ Zdjele kat. br. 33 i kat. br. 77 datiraju se od 3. do početka 5. stoljeća, kat. br. 75 od 3. do 4. stoljeća, a kat. br. 34 od 4. do početka 5. stoljeća. Među tanjurima, također učestalog tipa stolnog posuđa, izdvojena su tri nalaza. (kat. br. 60 – 61, T. 15 i kat. br. 93, T. 24: 2) Tanjuri kat. br. 60 – 61 jednostavne su forme i spadaju među karakteristične oblike provincijalnog posuđa koje se javljaju kroz duži period.¹⁵⁷ Nalazi iz Verušeda se prema kontekstu nalaza mogu datirati od 2. do 3. stoljeća. Tanjur kat. br. 93 s izvijenim rubom karakterističan je za panonsku keramiku, a datira se u 2. stoljeće.¹⁵⁸ Obradene su i dvije čaše. (kat. br. 18, T. 5: 3, sl. 15: 3 i kat. br. 38, T. 10: 2) Čaša kat. br. 18 je glazirana te se s obzirom na kontekst nalaza može datirati od prve

¹⁵⁰ Fülep 1984: 144.

¹⁵¹ Ožanić – Roguljić 2016: 46.

¹⁵² Bojović 1977: 34.

¹⁵³ Jelinčić-Vučković 2015: 145; Analogne zdjele pronađene su u velikom broju u Tokodu. (Bónis 1991: 103 – 104); Usp. Fülep 1984: 184.

¹⁵⁴ Brukner 1981: 97; Ožanić Roguljić 2016: 45.

¹⁵⁵ Bojović 1977: 34.

¹⁵⁶ Ožanić Roguljić 2016: 45

¹⁵⁷ Wiewegh 2001: 95.

¹⁵⁸ Panonska keramika dijeli se na istočnu, zapadnu i južnu grupu, a područje južne Panonije, jugozapadnog Norika i Mezija pripada južnoj grupi. (Ožanić Roguljić 2016: 22).

polovine 4. do početka 5 stoljeća, a nalaz kat. br. 38 pripada ranijim oblicima datiranim u 2. stoljeće.¹⁵⁹ Od stolnog posuđa zastupljeni su i vrčevi. (kat. br. 37, T. 10: 1, kat. br. 64, T. 16: 3; kat. br. 86, T. 22: 2; kat. br. 94, T. 25: 1, sl. 15: 8). Nalazi kat. br. 37 i kat. br. 94 su lagene (*lagena*), tj. vrčevi uskog grla. Lagena kat. br. 37 s trolisnim izljevom može se datirati od 2. do 3. stoljeća kao i istovjetnim nalazima s drugih područja Donje Panonije, a nalaz kat. br. 94 s narebrenim vratom s obzirom na kontekst nalaza datira se u 2. stoljeće.¹⁶⁰ Nalazi kat. br. 64 i kat. br. 86 pripadaju vrčevima s dvije ručke. Vrč kat. br. 64 datira se, prema analogijama, u 2. stoljeće, dok se nalaz kat. br. 86 prema kontekstu pronalaska može datirati u 3. stoljeće.¹⁶¹ Od posuda s ručkom, pronađen je i tip s ručkom postavljenom iznad otvora. (kat. br. 89, T. 23: 2) U starijoj literaturi ovakve posude smatrale su se vrčevima, a novija eksperimentalna istraživanja te nalazi u bunarima postavljaju mogućnost kako se radi o posudama za izvlačenje i prenošenje vode iz bunara. Na području Panonije pojavljuju se od druge polovine 1. do 3. stoljeća, a verušedski primjerak se može datirati od 2. do 3. stoljeća.¹⁶² Među posude s više ručki spada ulomak gornjeg dijela posude s kaneliranim rubom. (kat. br. 39, T. 10: 3) Ovakve posude proizvodile su se u 2. i 3 stoljeću, a razvile su se iz latenskih oblika.¹⁶³ Kat. br. 39 može se prema kontekstu nalaza datirati također u 2. i 3. stoljeće. Zajedno s fibulama i ukrasnim predmetima pronađeni su i doliji (*dolium*), posude za skladištenje i transport hrane i tekućina. U domaćinstvima su se ukopavali u zemlju ili postavljali na postolje, a dimenzije su im ovisile o funkciji. Na području Panoniji prevladava tip ukrašen češljasto urezanim valovnicama i horizontalnim linijama s različito izvedenim rubom.¹⁶⁴ Takvi doliji zastupljeni su i na Verušedu, a mogu se datirati od 2. do početka 4., odnosno početka 5. stoljeća. (kat. br. 66 – 67, T. 17: 2 – 3; kat. br. 86, T. 22: 2; kat. br. 88, T. 23: 1, sl. 15: 7; kat. br. 104 – 105, T. 28) Na nalazu kat. br. 105. sačuvali su se ostaci crnog premaza (smole) na području ruba. Dolijima malih dimenzija pripada jedan nalaz. (kat. br. 65, T. 17: 1) Dolij kat. br. 65 predstavlja provincijalni oblik te se može u kontekstu nalaza datirati od 2. do početka 5. stoljeća.¹⁶⁵ Tarionicima pripada pet

¹⁵⁹ Ožanić Roguljić 2016: 55.

¹⁶⁰ Brukner 1981: 115 – 116.

¹⁶¹ Brukner 1981: 119; Ožanić Roguljić 2016: 63.

¹⁶² Ožanić Roguljić 2016: 76.

¹⁶³ Ožanić Roguljić 2016: 74.

¹⁶⁴ Ožanić Roguljić 2016: 73.

¹⁶⁵ Brukner 1981: 43

obrađenih primjeraka. (kat. br. 40, T. 11, sl. 15: 4; kat. br. 54, T. 14: 3; kat. br. 74, T. 19: 2; kat. br. 79, T. 21) Najranija proizvodnja tarionika na području provincije Panonije evidentirana je u Petoviju (*Petovio*, Ptuj) i Akvinku, a u 3. i 4. stoljeću počinju se masivno proizvoditi u lokalnim radionicama.¹⁶⁶ Tarionici kat. br. 40 i kat. br. 54 pripadaju slikanim i glaziranim tipovima kakvi se pojavljuju u drugoj polovini 3. i krajem 3. stoljeća, a zasad jedina potvrđena radionica je ona majstora Justinijana (*officina Iustiniana*) u Petoviju, iako se ovakvi nalazi pronalaze na širem panonskom području.¹⁶⁷ Tarionik kat. br. 40 se prema tome može datirati od druge polovine 3. do početka 5. stoljeća, primjerak kat. br. 54 u drugu polovinu 3. stoljeća. Nalaz kat. br. 74 s naglašenim prstenastim zadebljanjem unutrašnjosti može se datirati od 3. do 4. stoljeća, poput analogija iz Sirmija i Cibala, kat. br. 79 od 4. do početka 5. stoljeća.¹⁶⁸ Poklopcima pripada četiri nalaza. (kat. br. 15, T. 5: 1, sl. 15: 1; kat. br. 51, T. 10: 2; kat. br. 63, T. 16: 2, sl. 15: 5; kat. br. 85, T. 22: 1) Plitki poklopac kat. br. 51 pripada ranijim oblicima, a prema kontekstu nalaza može se datirati od 2. do kraja 3. stoljeća. Analogni nalazi iz drugih dijelova Donje Panonije datiraju se od 2. do 3. stoljeća.¹⁶⁹ Poklopac kat. br. 15 sa stijenkama zaobljenim prema vani i čepastom ravnom ručkom pojavljuje se na širem području od 1. do kraja 4. stoljeća, a veruškodski primjerak se prema kontekstu u kojem je pronađen može datirati od 3. do 4. stoljeća.¹⁷⁰ Kasnoantičkim oblicima poklopaca pripadaju nalazi kat. br. 63 i kat. br. 85. Poklopac kat. br. 63 ima rub vertikalno postavljen i može se datirati od 3 do početka 5. stoljeća, a paralele ima s nalazima iz Cibala i Singiduna koji su datirani od druge polovine 3. do 4. stoljeća.¹⁷¹ Posljednji poklopac, kat. br. 85 ima ravne i koso postavljene stijenke i može se datirati od 3. do početka 5. stoljeća, a analogije ima na području Donje Panonije i susjednih provincija te s datacijom od 1. do kraja 4. stoljeća.¹⁷² Od keramičkog materijala pronađenog uz fibule i ukrasne predmete izdvojen je nalaz cjedila i kalupa za sir. (kat. br. 41 – 42, T. 17: 2 – 3) Keramičke cjediljke imitirale su oblikom skupocjene metalne

¹⁶⁶ Tarionici nisu zabilježeni među prapovijesnim kulturama na ovim područjima već se interpretiraju kao posude rimske provenijencije te su time jedan od pokazatelja prihvatanja rimskih običaja i kulture u osvojenim područjima. (Ožanić Roguljić 2016: 80).

¹⁶⁷ Cvjetičanin 2006: 191.

¹⁶⁸ Ožanić Roguljić 2016: 81.

¹⁶⁹ Brukner 1981: 111; Ožanić Roguljić 2016: 78

¹⁷⁰ Jelinčić-Vučković 2015: 155.

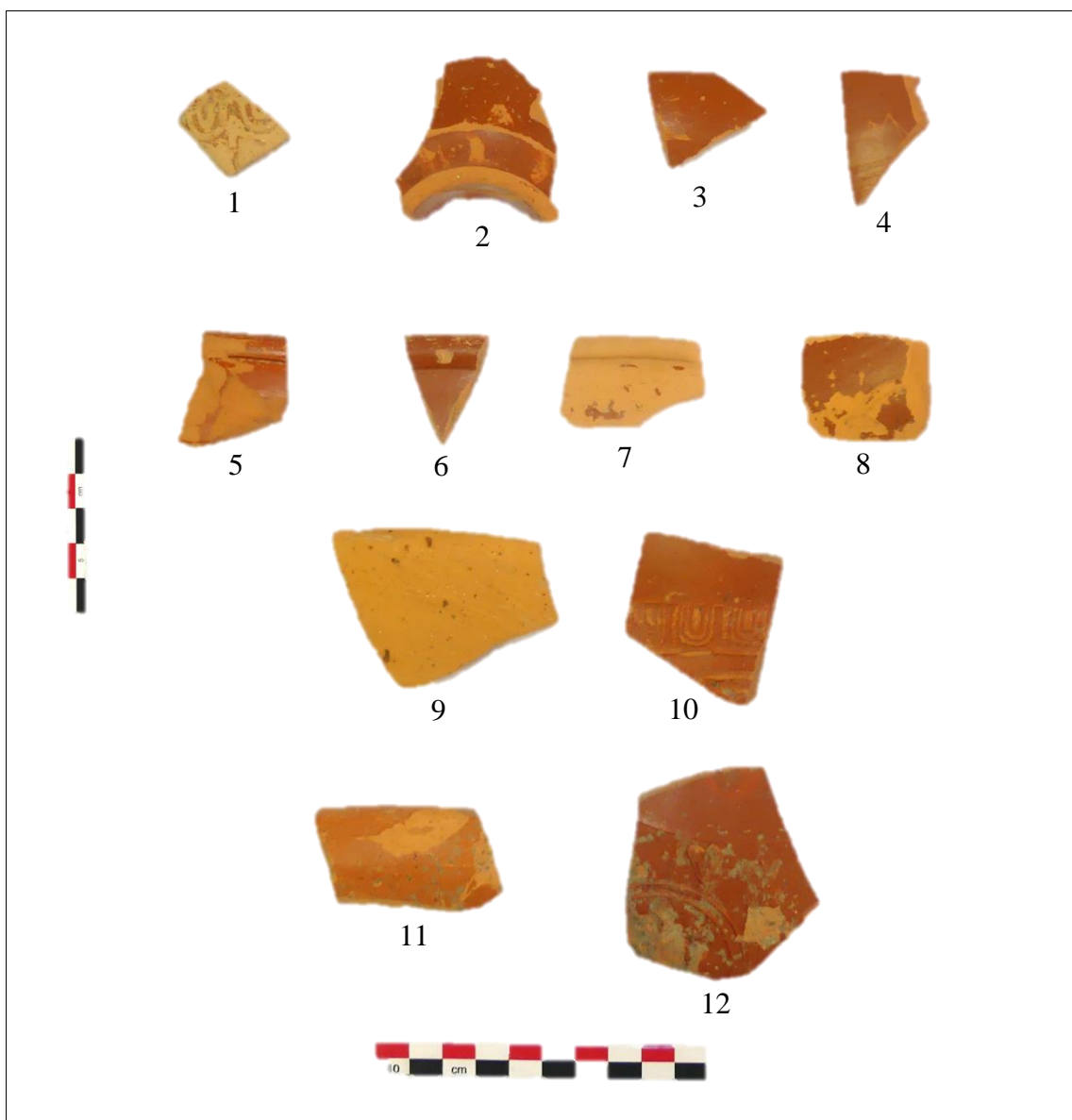
¹⁷¹ Ožanić Roguljić 2016: 78.

¹⁷² Jelinčić-Vučković 2015: 155.

primjerke, a najraniji oblici, poput kat. br. 41 slijede latenske forme „S“ profilacije te se u ranocarsko vrijeme pronalaze na širem području Donje Panonije.¹⁷³ Nalaz kat. br. 41 prema kontekstu nalaz datira se od 2. do početka 5. stoljeća. Nalaz kalupa za sir kat. br. 42 ima paralele s nalazima iz Sirmija koji se datiraju u 4. stoljeće te se prema tome i verušađski primjerak može datirati od 4. do početka 5. stoljeća. Posljednje, zanimljiv je nalaz posude s motivom svastike na površini vanjske stijenke dna. (kat. br. 103, T. 27) Oblikom posuda podsjeća na zdjelu jednostavne forme, ali s obzirom na oznaku na dnu, postoji mogućnost da se radi o poklopcu u obliku zdjele kakvi su pronađeni u Sirmiju, a datiraju se u 4. stoljeće.¹⁷⁴ Prema kontekstu nalaza ova posuda se mogla bi se datirati od 2. do 3. stoljeća.

¹⁷³ Ožanić Rogulji 2016: 79.

¹⁷⁴ Brukner 1981: 111

Sl. 14 Tera sigilata i njene imitacije (kat. br. 12, T. 3: 1; kat. br. 30, T. 3: 2; kat. br. 45 - 48, T. 3: 3 - 6; kat. br. 57 - 58, T. 3: 7 - 8; kat. br. 59, T. 4: 1; kat. br. 96, T. 4: 2; kat. br. 99, T. 4: 3; kat. br. 100, T. 4: 4)

Sl. 15 Stolno, kuhinjsko i skladišno posuđe (kat. br. 15, T. 5: 1; kat. br. 16, T. 5: 2; kat. br. 18, T. 5: 3; kat. br. 40, T. 11; kat. br. 63, T. 16: 2; kat. br. 78, T. 20: 2; kat. br. 88, T. 23; kat. br. 94, T. 25)

5. Zaključna razmatranja

Fibule, ukrasni predmeti te popratna keramička građa, pronađeni u slojevima antičkog naselja na arheološkom nalazištu Verušed, datiraju se od 2. do početka 5. stoljeća, s najvećom koncentracijom nalaza iz kasnoantičkog vremena, što potvrđuju i nalazi antičkog novca uglavnom s kraja 3. i iz 4. stoljeća.

Najraniji nalazi fibula su snažno profilirana fibula kat. br. 1 te trubljasta fibula kat. br. 2, pronađene u površinskom sloju SJ 001. Ranijim nalazima pripada i jednočlana žičana fibula kat. br. 43 pronađena u poluukopanom objektu SJ 066/SJ 067 zajedno s nalazima tere sigilate i novcem cara Klaudija II., što omogućuje dataciju cijelog objekta i ostale keramičke građe od 2. do kraja 3. stoljeća. Prema tipu keramičkog posuđa vjerojatno se radi o stambenom objektu. Većina nalaza fibula pripada kasnoantičkim tipovima, a riječ je o jednoj "T" fibuli sa zglobnim mehanizmom kopčanja te o tri nalaza lukovičastih fibula tipa Pröttela 3/4. "T" fibule sa zglobnim mehanizmom pojavljuju se od 3. do početka 4. stoljeća kada ih zamjenjuju lukovičaste fibule. Nalaz "T" fibule kat. br. 55 je *terminus post quem non* za bunar SJ 208 u kojem je pronađena, a nalazi tere sigilate omogućuju datiranje gradnje bunara u 2. stoljeće te se prema tome i popratna keramička građa može datirati od 2. do početka 4. stoljeća. Lukovičaste fibule kat. br. 17, kat. br. 24. i kat. br. 95 pronađene su poluukopanom objektu SJ 038, otpadnoj jami SJ 016 u blizini objekta SJ 038 te u bunaru SJ 2039, a riječ je o tipu Pöttel 3/4 koji se datira od 330/360. do 415. godine te time omogućuju stvaranje gornje granice datacije stratigrafskih jedinica u kojima su pronađene. U poluukopanom objektu SJ 038 uz nalaz lukovičaste fibule pronađen je i novac Konstansa II, glazirano posuđe te tera sigiliata, što omogućava stvaranje datacije trajanja objekta od 2. do početka 5. stoljeća, dok nalazi ostale keramičke građe, upućuju da se radi o stambenom objektu. Dataciju otpadne jame SJ 016 lukovičastom fibulom u 4. do početka 5. stoljeća, potvrđuje i nalaz glazirane čaše u istom kontekstu, a bunaru SJ 2039 donju datacijsku granicu u 2. stoljeće omogućuju nalazi tere sigilate. Među kasnoantičke fibule moguće je uvrstiti nalaz kat. br. 19 iz poluukopanog objekta SJ 035, a vjerojatno je riječ o igli prstenaste fibule kakve se pojavljuju u 3. i 4. stoljeću. Fibulu kat. br. 87 iz skladišne jame SJ 948 zbog fragmentiranosti nije moguće uže odrediti te se zbog toga okvirno može datirati u pretpostavljeno trajanje naselja od 2. do početka 5. stoljeća.

Ukrasne predmete uglavnom čine nalazi narukvica od tamnog stakla te metalne žičane narukvice. Narukvice od tamnog stakla ponovno ulaze u modu u 3. stoljeću, a pojedini tipovi (Spaer A2) ostaju u upotrebi do u rani srednji vijek.¹⁷⁵ Na arheološkom nalazištu Verušed pronađene su poluukopanom objektu SJ 038, otpadnim jamama SJ 013 i SJ 520, skladišnoj jami SJ 520 te u površinskom sloju SJ 001. Nalazi staklenih narukvica kat. br. 13, kat. br. i kat. br. 80, kronološki su indikatori za otpadne jame SJ 013 i SJ 520 te skladišne jame SJ 380 i popratnu keramičku građu te se one mogu datirati od 3. do 4., odnosno početka 5. stoljeća. Dataciju otpadne jame SJ 520 potvrđuju nalazi novca Konstantina I. Metalne narukvice pronađene na lokalitetu nisu kronološki osjetljive te se mogu samo okvirno datirati od 2. do početka 5. stoljeća, osim nalaza kat. br. 68 – 69 iz otpadne jame SJ 303, datirane novcem cara Konstancija II u 4. stoljeće, te nalaza kat. br. 90 iz otpadne jame SJ 2031, datirane novcem cara Hadrijana u 2. stoljeće. Također, posredno je datirana i narukvica kat. br. 81 iz otpadne jame SJ 520. Kasnoantičkim ukrasnim predmetima pripada i nalaz staklene perle iz otpadne jame SJ 438, što potvrđuju i nalazi glazirane keramike, te nalaz naušnice iz poluukopanog objekta SJ 038. Među ukrasnim predmetima zanimljiv je nalaz lanca od brončane žice ispletenog u maniri “lisičjeg repa” kat. br. 98 iz poluukpanog objekta SJ 2052, koji je vjerojatno služio za vješanje privjesaka na fibule, što je bila moda podunavskih područja u 2. i 3. stoljeću, a takvu dataciju cijelog objekta SJ 2052 potvrđuju i nalazi tere sigilate.

Zaključno, s obzirom na vrstu i dataciju obrađenih stratigrafskih jedinica te tip i kvalitetu nalaza može se zaključiti kako se na arheološkom nalazištu Verušed nalazilo naselju seoskog tipa (*vicus*), a u kojem je živjelo romansko i romanizirano stanovništvo. Naselje se nalazilo na geostrateškom položaju, u blizini velikih prometnih pravaca, kojima su komunicirali urbani centri u Panoniji i susjednim provincijama. Najraniji predmeti rimske provenijencije datiraju se u 2. stoljeće, a u naselju se živjelo do početka 5. stoljeća kada je prestankom života u većim okolnim urbanim centrima, zbog pljački i provala “barbarskih” grupa te destabilizacije rimskog carstva, zamro i život u ovom naselju.

¹⁷⁵ vidi bilj. 107.

6. Popis kratica

- ActaArchHung – *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae*, Budimpešta
- BJ – *Bonner Jahrbücher*, Bonn
- Enciclopedia Italiana – *Enciclopedia Italiana di Scienze, Lettere ed arti*, Rim
- FiA – *Forschungen in Augst*, Augst
- Germania – *Germania. Korrespondenzblatt der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts*, Frankfurt
- GZMA n. s. – *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu-Arheologija, nova serija*, Sarajevo
- HA – *Histria Antiqua*, Pula, Zagreb
- HAG – *Hrvatski arheološki godišnjak*, Zagreb
- Izd. HAD-a – *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, Zagreb
- J Glass Stud – *Journal of Glass Studies*, New York
- JRGZM – *Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz*, Mainz
- LRBC – Robert Andrew Glindinning Carson, Phillip Hill, John Phillip Cozens Kent, „*Late Roman bronze coinage AD. 324 – 489*“, London, 1960.
- MDAI(R) – *Mitteilungen des Deutschen archäologischen Instituts, Römischen Abteilung*, Mainz
- Opvsc. archæol. – *Opvscvla archæologica*, Zagreb
- PIAZ – *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Zagreb
- RIC – *Roman Imperial Coinage*, London
- Sear RCV – David Sear, „*Roman Coins and Their values*“, London, 2000.
- SJ – *Saalburg Jahrbuch, Bericht des Saalburgmuseums*, Frankfurt am Main
- SSlav – *Scrinia Slavonica*, Slavonski Brod
- VAHD – *Vijesnik za arheologiju i historiju Dalmatinsku*, Split
- VAMZ – *Vijesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, Zagreb

7. Popis izvora

Itin. Burdig.

Itinerarium Burdigalense, izd. P. Geyer, O. Kuntz, Turnholt, 1965.

Not. Dign. Occ.

Notitia Dignitatum Occidentis u *Notitia Dignitatum: accedunt Notitia urbis Constantinopolitanae et Laterculi provinciarum*, izd. O. Seeck, Berolini (Berlin), 1876.

Tab. Peut.

Tabula Peutingeriana, Codex Vindobonensis 324 I-II, izd. E. Weber, Graz, 1976.

8. Popis internetskih izvora

<http://www.forumancientcoins.com/dougsmith/ft.html>

<http://www.forumancientcoins.com/moonmoth/glossary.html>

9. Bibliografija

Alföldi 1935

Andreas Alföldi, „Insignien und Tracht der römischen Kaiser“, *MDAI(R)* 50, Mainz, 1935, 1 – 171.

Andrić 2002

Stanko Andrić, „Južna Panonija u doba velike seobe naroda“, *SSlav* 2, Slavonski Brod, 2002, 117 – 167.

Almgren 1897

Oscar Almgren, „*Studien über nordeuropäische Fibelformen der ersten nachchristlichen Jahrhunderte mit Berücksichtigung der provinzialrömischen und südrussischen Formen*“, Stockholm, 1897.

Balen 2003

Jacqueline Balen (ur.), „*Na tragovima vremena. Iz arheološke zbirke Mateja Pavletića.*“, Zagreb 2003.

Barkóczy 1980

László Barkóczy, „History of Pannonia“ u Lengyel – Radan 1980.

Behrens 1954

Gustav Behrens, „Zur Typologie und Technik der provinzialrömischen Fibeln“, *JRGZM I*, Mainz, 1954, 220 – 236.

Bojović 1977

Dragoljub Bojović, „*Rimska keramika Singidunuma*“, Beograd, 1977.

Bojović 1983

Dragoljub Bojović, „*Rimske fibule Singidunuma*“, Beograd, 1983.

Borovac 2002

Ivanka Borovac (ur.), „*Veliki atlas Hrvatske*“, Zagreb, 2002.

Böhme 1972

Astrid Böhme, „Die Fibeln der Kastelle Saalburg und Zugmantel“, *SJ 29*, Frankfurt am Mein, 1972, 5 – 112.

Bónis 1991

Éva Bónis, „Glasierte Keramik aus Tokod“, *ActaArchHung XLIII*, 1–2, Budimpešta, 1991, 88 – 150.

Brukner 1981

Olga Brukner, „*Rimska keramika u jugoslavenskom delu provincije Donje Panonije*“, doktorski rad, Beograd 1981

Bulat 1993

Mirko Bulat, „Antička naselja u Slavoniji“, *Izd. HAD-a 16*, Zagreb, 1993, 173 – 180.

Buljević 2000

Zrinka Buljević, „Kasnoantičke narukvice od stakla i gagata u zbirci Arheološkog muzeja u Splitu“, *VAHD 92 2000*, Split, 2000, 189 – 201.

Busuladžić 2010

Adnan Busuladžić, „*Morfologija antičkih fibula iz zbirke Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine/ The Morphology of Antique Fibulae in the Collection of the National Museum of Bosnia and Herzegovina*“, Sarajevo, 2010.

Cvjetićanin 2006

Tatjana Cvjetićanin, „*Kasnoantička gledosana keramika. Gledosana keramika Prve Mezije, Priobalne Dakije, Sredozemne Dakije i Dardanije*“, Beograd, 2006.

Čremošnik 1958

Irena Čremošnik, „Panonska nošnja na rimskim spomenicima u Bosni i u drugim našim krajevima“, *GZMA n. s. 13*, Sarajevo, 1958, 147 – 151.

Dimitrijević, Majnarić-Pandžić, Težak-Gregl 1998

Stojan Dimitrijević, Nives Majnarić-Pandžić, Tihomila Težak-Gregl, „*Prapovijest*“, Zagreb, 1998.

Domić Kunić 2006

Alka Domić Kunić, „*Bellum Pannonicum (12. – 11. pr. Kr.). Posljednja faza osvajanja južne Panonije*, *VAMZ 39*, Zagreb, 2006, 59 – 164.

Dragendorff 1895

Hans Dragendorff, „*Terra sigillata. Ein Beitrag zur Geschichte der griechischen und römischen Keramik*“, *BJ 96/97*, Bonn, 1895, 18 – 155.

Drescher 1959

Hans Drescher, „Ein Beitrag zur Technik römischer Zwiebelknopffibeln“, *Germania* 37, Frankfurt, 1959, 170 – 179.

Dukat, Mirnik 2008

Zdenka Dukat, Ivan Mirnik, „Vodič. Numizmatička zbirka Arheološkog muzeja u Zagrebu“, Zagreb, 2008.

Filipec 2008

Krešimir Filipec, „Izvješće o provedenim zaštitnim arheološkim istraživanjima na lokalitetu AN 15-Verušed“, izvješće, Zagreb, 2008.

Filipec et al. 2009

Krešimir Filipec, Morana Karneluti, Danijela Roksandić, Marija Šiša Vivek, „Arheološke slike iz Slavonije“, Zagreb, 2009.

Filipec, Roksandić, Šiša Vivek 2009

Krešimir Filipec, Danijela Roksandić, Marija Šiša Vivek, „Josipovac-Verušed (AN 15)“, *HAG* 5/2008, Zagreb, 2009, 30 – 33.

Fuchs, Werner 1950

Siegfried Fuchs, Joakim Werner, „Die langobardischen Fibeln aus Italien“, Berlin, 1950.

Fülep 1977

Ferenc Fülep, „Roman Cemeteries on the Territory of Pécs (Sopianae)“, Budimpešta, 1977.

Fülep 1984

Ferenc Fülep, „Sopianae. The History of Pécs during the Roman Era and the Problem of the Continuity of the Late Roman Population“, Budimpešta, 1984.

Gračanin 2005

Hrvoje Gračanin, „Huni i južna Panonija“, *SSlav 5*, Slavonski Brod, 2005, 9. – 47.

Gračanin 2011

Hrvoje Gračanin, „*Južna Panonija u kasnoj antici i ranom srednjovjekovlju (od konca 4. do konca 11. stoljeća)*“, Zagreb, 2011.

Ilkić 2009

Mato Ilkić, „Rimske zoomorfne fibule iz Sotina (*Cornacum*)“, *HA 18*, Pula, 2009, 439 – 443.

Ivčević 2000

Sanja Ivčević, „Lukovičaste fibule iz Salone u Arheološkom muzeju u Splitu, *VAHD 92/2000*, Split, 2000, 125 – 187.

Ivčević 2002

Sanja Ivčević, „Fibule“ u Marin 2002.

Jadrić-Kučan, Zaninović 2015

Ivana Jadrić-Kučan, Joško Zaninović, „*Fibule iz arheološke zbirke Burnum/Fibulae from the Burnum archaeological collection*“, Šibenik, 2015.

Jelinčić-Vučković 2015

Kristina Jelinčić-Vučković, „*Rimsko selo u provinciji Gornjoj Panoniji: Virovitica Kiškorija Jug/ Roman Village in the Province of Upper Pannonia: Virovitica Kiškorija South*“, Zagreb, 2015.

Jobst 1975

Werner Jobst, „*Die römischen Fibeln aus Lauriakum*“, Linz, 1975.

Jovanović 1978

Aleksandar Jovanović, „*Nakit u rimskoj Dardaniji*“, Beograd, 1978.

Keller 1971

Erwin Keller, „*Die spätrömischen Grabfunde in Südbayern*“, München, 1971

Košćević 1980

Remza Košćević, „*Antičke fibule s područja Siska*“, Zagreb, 1980.

Košćević 1991

Remza Košćević, „*Antička bronca iz Siska. Umjetničko-obrtna metalna produkcija iz razdoblja Rimskog Carstva*“, Zagreb, 1991.

Košćević 1996

Remza Košćević, „Nekoliko primjeraka staklene bižuterije iz rimskog razdoblja“, *PIAZ 10/1993*, Zagreb, 1996, 81. – 92.

Kovrig 1937

Ilona Korvig, „*A császárkori fibulák fő formái Pannóniában/Die Haupttypen des Kaiserzeitlichen Fibeln in Pannonien*“, Budimpešta, 1937.

Lengyel – Radan 1980

Alfonz Lengyel, George T. Radan (ur.), „*The Archaeology of Roman Pannonia*“, Lexington – Budimpešta, 1980.

Majnarić-Pandžić 1998

Nives Majnarić-Pandžić, „Brončano i željezno doba“ u Dimitrijević, Majnarić-Pandžić, Težak-Gregl 1998.

Marijanski-Manojlović 1987

Mirjana Marijanski-Manojlović, „*Rimska nekropola kod Beške u Sremu*“, Novi Sad, 1987.

Marin 2002

Emilio Marin (ur.), „*Longae Salone I i II*“, Split, 2002.

Migotti 2009

Branka Migotti, „Kasnoantičko groblje na Štrbincima kod Đakova – iskopavanja u 2004. i 2005.“, *Arheol. rad. raspr. 16*, Zagreb, 2009, 105 – 224.

Migotti, Leleković 2017

Branka Migotti, Tino Leleković, „Iskopavanje kasnoantičkog groblja na Štrbincima kod Đakova u 2011. i 2012.“, *Arheol. rad. raspr. 18*, Zagreb, 2017, 163 – 218.

Minichreiter, Marković 2013

Kornelija Minichreiter, Zorko Marković, „Beketinci-Bentež. Naselja iz eneolitika, ranoga i kasnoga srednjeg vijeka“, Zagreb, 2013.

Mócsy 1974

András Mócsy, „*Pannonia and upper Moesia. A History of Middle Danube Provinces of the Roman Empire*“, London-Boston, 1974.

Noll 1952

Rudolf Noll, „Römerzeitliche Fibelinschriften“, *Germania 30*, Frankfurt, 1952, 395 – 399.

Ožanić, Radman-Livaja, Rendić-Miočević 2003

Ivana Ožanić, Ivan Radman-Livaja, Ante Rendić-Miočević, „Antički predmeti“ u Balen 2003.

Ožanić Roguljić 2016

Ivana Ožanić Roguljić, „*Tipologija rimske keramike iz Vinkovaca*“, Zagreb, 2016.

Pallotino 1932

Massimo Pallotino, „Fibula“, *Enciclopedia Italiana vol. 15: Fer-Franci*, 1932, 215.

Perok 2012

Nikoleta Perok, „*Rimske zlatne naušnice iz Arheološkog muzeja u Zagrebu*“, Zagreb, 2012.

Patek 1942

Erzsébet Patek, „*A pannoniai fibulatípusok elterjedése és eredete/Verbreitung und Herkunft der römischen Fibeltypen in Pannonien*“, Budimpešta, 1944.

Petković 2010

Sofija Petković, „*Rimske fibule u Srbiji od I do V veka n.e.*“, Beograd, 2010.

Pinterović 1978

Danica Pinterović, „*Mursa i njeno područje u antičko doba*“, Osijek, 1978.

Pinterović 2014

Danica Pinterović, „*Mursa*“, Zagreb – Osijek, 2014.

Pröttel 1988

Phillip Marc Pröttel, „Zur Chronologie der Zwiebelknopffibeln“, *JRGZM 35, 1*, Mainz, 1988, 347 – 372.

Pušić 2008

Tomislav Pušić, „*Lukovičaste fibule iz Muzeja Slavonije u Osjeku*“, diplomski rad, Zagreb, 2008.

Redžić 2007

Saša Redžić, „*Nalazi rimskih fibula na nekropolama Viminacijuma*“, Beograd, 2007.

Riha 1994

Emilie Riha, „*Die römischen Fibeln aus Augst und Kaiseraugst*“, Augst, 1994.

Sanader 2008

Mirjana Sanader, „*Imago provinciarum*“, Zagreb, 2008.

Sellye 1939

Ibolya Sellye, „*Császárkori emailmunkák Pannoniából/Les Bronzes Émaillés de la Pannonie Romaine*“, Budimpešta, 1939.

Schönauer 2001

Srđana Schönauer, „Odjeća, obuća i nakit u antičkoj Dalmaciji na spomenicima iz Arheološkog muzeja u Splitu“, *VAHD 93/2000*, Split, 2001, 223 – 515.

Spaer 1988

Maud Spaer, „The pre-Islamic glass bracelets of Palestine“, *J Glass Stud 30*, New York, 1988, 51 – 61.

Šimić – Filipović 1997

Jasna Šimić, Slavica Filipović, „*Kelti i Rimljani na području Osijeka*“, Osijek, 1997.

Šparica 2013

Marko Šparica, „Zemljopisne i geološke odrednice“ u Minichreiter, Marković 2013.

Várady 1969

László Várady, „*Das letzte Jahrhundert Pannoniens (376 – 476)*“, Budimpešta, 1969.

Vinski 1967

Zdenko Vinski, „Kasnoantički starosjedinci u salonitanskoj regiji prema arheološkoj ostavštini predslavenskog supstrata“, *VAHD 69*, Split, 1969, 5 – 87.

Visy 2003

Zsolt Visy (ur.), „*The Roman Army in Pannonia. An Archaeological Guide of the Ripa Pannonica*“, Budimpešta 2003.

Višić-Ljubić 2002

Ema Višić-Ljubić, „Naušnice“ u Marin 2002.

Wiewegh 2001

Zoran Wiewegh, „ Rimska keramika iz Siska s lokaliteta „Kovnica“, Istraživanja iz godine 1985.“, *Opusc. arcaol.* 25, Zagreb, 2001, 89 – 149.

10. Popis priloga

- Sl. 1 Geografski smještaj arheološkog nalazišta Verušed (tematska karta Republike Hrvatske preuzeta iz Borovac 2002: 338, Reljef)
- Sl. 2 Položaj arheološkog nalazišta Verušed na topografskoj karti (detalj topografske karte Osijeka i okolice preuzete iz Borovac 2002: 77, Osijek 54)
- Sl. 3 Položaj antičkog naselja u Verušedu u kasnoj antici (slika nastala na temelju karte preuzete iz Gračanin 2011: 42, sl. II)
- Sl. 4 Položaj stratigrafskih jedinica s nalazima fibula i ukrasnih predmeta u sloju antičkog naselja na arheološkom nalazištu Verušed (ilustracija nastala na temelju AutoCAD crteža koju je izradila Priručna terenska radionica Odsjeka za arheologiju u Bizovcu)
- Sl. 5 Fotografija otpadnih jama SJ 013 i SJ 016, poluukopanog objekta SJ 038 te skladišne jame SJ 380 (slika nastala na temelju fotodokumentacije Priručne terenske radionice Odsjeka za arheologiju u Bizovcu)
- Sl. 6 Fotografija poluukopanog objekta SJ 066/SJ 067 (fotodokumentacija Priručne terenske radionice Odsjeka za arheologiju u Bizovcu)
- Sl. 7 Fotografija skladišne jame SJ 303 (fotodokumentacija Priručne terenske radionice Odsjeka za arheologiju u Bizovcu)
- Sl. 8 Fotografija otpadne jame SJ 520 (fotodokumentacija Priručne terenske radionice Odsjeka za arheologiju u Bizovcu)
- Sl. 9 Konstruktivni elementi lukovičaste fibule (Košćević 1980: 10, sl. 4)

- Sl. 10 Fibule (kat. br. 1, T. 1: 1; kat. br. 2, T. 1: 2; kat. br. 17, T. 1: 3; kat. br. 19, T. 1: 4; kat. br. 24, T. 1: 5; kat. br. 43, T. 1: 6; kat. br. 55, T. 1: 7; kat. br. 87, T. 1: 8; kat. br. 95, T. 1: 9)
- Sl. 11 Ukrasni predmeti (kat. br. 3, T. 2: 1; kat. br. 13, T. 2: 2; kat. br. 25, T. 2: 3; kat. br. 73, T. 2: 4; kat. br. 80, T. 2: 5; kat. br. 26, T. 2: 6; kat. br. 68, T. 2: 7; kat. br. 69, T. 2: 8; kat. br. 81, T. 2: 9; kat. br. 90, T. 2: 10; kat. br. 98, T. 2: 11; kat. br. 27, T. 2: 12; kat. br. 76, T. 2: 13)
- Sl. 12 Novac (kat. br. 4 – 11, sl. 7: 1 - 8; kat. br. 14, sl. 7: 10; kat. br. 20, sl. 7: 11; kat. br. 28 – 29, sl. 7: 14 – 15; kat. br. 44, sl. 7: 16; kat. br. 56, sl. 7: 21; kat. br. 70, sl. 7: 22; kat. br. 82 - 84, sl. 7: 22 – 26; kat. br. 91, sl. 7: 29)
- Sl. 13 Popis antičkog novca pronađenog na arheološkom nalazištu Verušed
- Sl. 14 Tera sigilata i njene (kat. br. 12, T. 3: 1; kat. br. 30, T. 3: 2; kat. br. 45 - 48, T. 3: 3 - 6; kat. br. 57 - 58, T. 3: 7 - 8; kat. br. 59, T. 4: 1; kat. br. 96, T. 4: 2; kat. br. 99, T. 4: 3; kat. br. 100, T. 4: 4)
- Sl. 15 Stolno, kuhinjsko i skladišno posuđe (kat. br. 15, T. 5: 1; kat. br. 16, T. 5: 2; kat. br. 18, T. 5: 3; kat. br. 40, T. 11; kat. br. 63, T. 16: 2; kat. br. 78, T. 20: 2; kat. br. 88, T. 23; kat. br. 94, T. 25)

11. Katalog

kratice:

SJ – *stratigrafska jedinica*/ PN – *posebni nalaz*/ duž. – *dužina*/ šir. – *širina*/ vis. – *visina*/ deb. – *debljina*/ tež. – *težina*/ pr. – *promjer*/ av. – *avers*/ rv. – *revers*/ leg. – *legenda*/ egz. – *egzerg*/ pr.r. – *promjer ruba*/ pr.d. – *promjer dna*/ pr.dr – *promjer drške*/ m.pr. – *maksimalan promjer*/ deb.r. – *debljina ručke*

Površinski sloj SJ 001, sektor I B i I C

1. (T. 1: 1, sl. 10: 1) – ulomak većeg dijela snažno profilirane fibule (tijelo); PN 464; bronca; duž. 5 cm, šir. 2.1 cm, vis. 2.5 cm; luk fibule je snažnije izvijen te je od glave do višestruko profiliranog diskoidnog ispupčenja, izraženog na sredini gornjeg dijela luka, kružnog oblika u presjeku, a prema nozi je romboidnog presjeka; na završetku noge se nalazi ispupčenje u obliku gumba s trnom; držač igle je trapezoidnog oblika, pun i nizak; glava je zadebljana i plosnata s presjekom u obliku elipse; štitna pločica spirale je pravokutnog oblika; na glavi se nalazi spiralni mehanizam za kopčanje sa sačuvana tri navoja i vanjskom tetivom spirale; kuka tetive je raskucana; 2. stoljeće; neobjavljeno
2. (T. 1: 2, sl. 10: 2) – ulomak većeg dijela trubljaste fibule (tijelo, igla); PN 475; bronca; duž. 4.5 cm, šir. 1.9 cm, vis. 2.1 cm; luk je u presjeku kružnog oblika i plitko je savijen nad kružnom horizontalnom glavom, a na spoju s nogom ima diskoidno ispupčenje; noga je kružnog presjeka i završava s ispupčenjem u obliku gumba; držač igle je izdužen i pravokutan te uzdužno postavljen u odnosu na luk; na glavi se nalazi spiralni mehanizam za kopčanje s ugaonom potpornom pločicom; na ugaonoj pločici nalazi se kuka tetive; spirala ima osam navoja te vanjsku tetivu i sačuvanu osovinu spirale; 2. – 3. stoljeće; neobjavljeno
3. (T. 2: 1, sl. 11: 1) – ulomak narukvice tipa Spaer A2 (obruč); PN 119; staklo; deb. 0.4 cm, tež. 4 g; obruč crne boje, polukružnog presjeka i glatke površine; 3. – početak 5. stoljeće; neobjavljeno
4. (sl. 12: 1, sl. 13: 1) – AE 1; PN 001; bronca; pr. 2.6 cm; tež. 10 g; av. ?; rv. prikaz FEL TEMP REPEARATIO; 348. – kraj 4. stoljeća; neobjavljeno
5. (sl. 12: 2, sl. 13: 2) – antoninijan; PN 003; bakar; pr. 1.4 cm; tež. 2 g; av. glava sa zrakastom krunom u desnom profilu; rv. figura žene okrenute u lijevo?; 215 – 314. godina; neobjavljeno
6. (sl. 12: 3, sl. 13: 3) – antoninijan cara Klaudija II; PN 004; bakar; pr. 1.6 cm; tež. 1 g; av. bradata glava sa zrakastom krunom u desnom profilu, leg. (IMP CLA)VDIVS A(UG); rv. ?; 268. – 270. godina; neobjavljeno
7. (sl. 12: 4, sl. 13: 4) – antoninijan cara Galijena; PN 005; bakar; pr. 1.5 cm; tež. < 1 g; av. glava sa zrakastom krunom, leg. ? (GALLIE)NVS A(UG); rv. ?; 253. – 268. godina; neobjavljeno
8. (sl. 12: 5, sl. 13: 5) – numij cara Dioklecijana; PN 010; bakar; pr. 2.4 cm; tež. 7 g; av. bradata glava s lovorovim vijencem u desnom profilu, leg. (IM)P DIOCLETIANVS P F AV(G); rv. Moneta (*Monēta*) okrenuta u lijevo s kornukopijom (*cornucopia*) u lijevoj i vagom u desnoj ruci, oznaka oficine * u

desnom polju, leg. SACRA MONET AVGG ET CA(E)SS NOSTR, egz. *SI(S); 302. godina; RIC VI Siscia 136a, Sear 12824; neobjavljeno

9. (sl. 12: 6, sl. 13: 6) – sestercij Filipa I.; PN 117; bronca; pr. 2.7 cm; tež. 13 g; av. glava u desnom profilu, (IM)P M (IVL PHILIPPVS AVG); rv. Mezija (*Moesia*) s raširenim rukama okrenuta u lijevo s bikom kraj desne i lavom kraj lijeve noge, leg. PM(S C-)OL(VI)M, egz. AN VI; 244/245. godina; Sear 3874v; neobjavljeno
10. (sl. 12: 7, sl. 13: 7) – antoninijan; PN 468; bakar; pr. 2 cm; tež. 2 g; av. glava sa zrakastom krunom u desnom profilu; rv. ljudska figura okrenuta u lijevo; egz. S(IS); 262. – 324. godina; neobjavljeno
11. (sl. 12: 8, sl. 13: 8) – AE 2 cara Konstantina Gala; PN 473; bronca; pr. 2 cm; tež. 2 g; av. glava u desnom profilu, oznaka A u lijevom polju, leg. (DN CONSTANTINVS IVN) NOB (C); rv. vojnik probada konjanika, oznaka oficine I u desnom polju, leg. (FEL TEMP RE-PARA)TIO, egz. SI(S)·S; 351. – 354. godina; LRBC 1217; neobjavljeno
12. (T. 3: 1, sl. 14: 1) – ulomak posude imitacije tipa Drag 37 (trbuh); PN 391; tera sigilata; duž. 2.7 cm, šir. 2 cm, deb. 0.5 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke je svjetlooker boje; presjek je svjetlosiv; površina vanjske stijenke ukrašena je ovulom (*ovulus*) te je vidljiv ostatak crvenog premaza; 2. – 4. stoljeća; neobjavljeno

Otpadna jama SJ 013, sektor I B, kvadrant U-57

13. (T. 2: 2, sl. 11: 2) – ulomak većeg dijela narukvice tipa Spaer B2a (obruč); PN 034; staklo; deb. 0.6 cm; tež. 4 g; обруč crne boje, polukružnog presjeka i vertikalno narebrene površine; 3. – 4. stoljeće; neobjavljeno
14. (sl. 12: 9, sl. 13: 10) – antički novac; PN 039; bronca; pr. 1.6 cm; tež. 2 g; av. ?; rv. ?; 2. – kraj 4. stoljeća; neobjavljeno
15. (T. 5: 1, sl. 15: 1) – rekonstruirani poklopac; keramika; vis. 10 cm, deb. 0.6 cm, pr.r 11.5 cm, pr.dr./m.pr 2.9 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke je svjetlosive boje; rub je ravan; stijenke su kose i zaobljene prema vanjskoj strani; drška je ravna i čepasta; 3. – 4. stoljeće; neobjavljeno
16. (T. 5: 2, sl. 15: 2) – rekonstruirana zdjela; keramika; vis. 3.9 cm, deb. 0.6 cm, pr.r. 18.3 cm, pr.d 13 cm, m.pr. 24 cm; faktura je finija s primjesama sitnije granulacije; površina vanjske i unutarnje stijenke je oker boje; rub je horizontalan; stijenke posude su zaobljene; dno je ravno; na površini vanjske stijenke nalazi se ukras izveden kotačićem; na površini unutarnje stijenke nalaze se ostaci zelenkaste glazure; 3. – 4. stoljeće; neobjavljeno

Otpadna jama SJ 016, sektor I B, kvadrant U-58

17. (T. 1: 3, sl. 10: 3) – ulomak lukovičaste fibule tipa Pröttel 3/4 B (luk, noga); PN 057; bronca; duž. 8.5 cm, šir. 1 cm, vis. 2.7 cm; luk je polukružno savijen, trapezoidnog presjeka i kraći od noge, a na gornjoj plohi je ukrašen urezanim valovitim linijama u ukrasnoj traci; luk ima profilaciju u obliku rebra prema spoju s nogom; noga je pravokutnog oblika i na bazi ukrašena parovima urezanih

koncentričnih kružnica; držač igle je kraći od noge i cjevastog oblika; 330./360 - 415. godina; neobjavljeno

18. (T. 5: 3, sl. 15: 3) – ulomak donjeg dijela čaše (dno, trbuh); keramika; duž. 8 cm, šir. 5 cm, deb. 0.3 cm, pr.d. 5 cm; faktura je finija s primjesama veće granulacije; površina vanjske i unutarnje stijenke je narančaste boje; presjek je svjetlosive boje; dno je konkavno; na površini vanjske stijenke vidljiva je zelenkasta glazura; prva polovina 4. – početak 5. stoljeća; neobjavljeno

Poluukopani objekt SJ 035, sektor I B, kvadrant R-56

19. (T. 1: 4, sl. 10: 4) – ulomak prstenaste fibule (igla); PN 044; bronca; duž. 6.5 cm, deb. 0.5 cm; tijelo je blago konveksno zaobljena te se širi prema glavi; tijelo je kružnog presjeka, a na vratu i glavi presjek je pravokutnog oblika; glava igle je presavijena; 3. – 4. stoljeće; neobjavljeno
20. (sl. 12: 10, sl. 13: 11) – antički novac; PN 038; bronca; pr. 2.4 cm; tež. 4 g; av. ?; rv. ?; 2. – kraj 4. stoljeća; neobjavljeno
21. (T. 6: 1) – ulomak gornjeg dijela lonca (rub, vrat, rame, trbuh); keramika; duž. 7.8 cm, šir. 5 cm, deb. 0.6 cm, pr.r. 16 cm; faktura je finija s primjesama sitnije granulacije; površina vanjske i unutarnje stijenke je tamnosive boje; presjek je svjetlosmeđ; rub je izvijen prema vanjskoj strani; površina vanjske stijenke ukrašena je horizontalno urezanim linijama na području vrata; 3. – 4. stoljeće; neobjavljeno
22. (T. 6: 2) – ulomak gornjeg dijela lonca (rub, vrat, rame); keramika; duž. 4 cm, šir. 5 cm, deb. 1.2 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke je svjetlosivo-narančaste boje; presjek je svjetlosive boje; rub je prstenasto zadebljan; površina vanjske stijenke ukrašena je metličasto urezanim horizontalnim linijama na području ramena; 3. – 4. stoljeće; neobjavljeno
23. (T. 7) – ulomak središnjeg dijela higijenske posude (trbuh); keramika; duž. 22 cm, šir. 16 cm, deb. 1 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je svjetlosive boje; površina vanjske stijenke ukrašena je metličasto urezanim horizontalnim linijama; 3. stoljeće; neobjavljeno

Poluukopani objekt SJ 038, sektor I B, kvadrant U/V-58

24. (T. 1: 5, sl. 10: 5) – ulomak lukovičaste fibule tipa Pröttel 3/4 D (luka, noga); PN 825; bronca; duž. 5 cm, šir. 1 cm, vis. 2.5 cm; luk je polukružno savijen i trokutastog presjeka te je uži od noge; luk je na gornjoj plohi ukrašen urezanim crtama te ima profilaciju u obliku rebra prema spoju s nogom fibule; noga je trapezoidnog oblika, a sužava se prema spoju s lukom; noga je ukrašena flankirano postavljenim, kontinuiranim poprečnim urezima, a ukras s luka se nastavlja po sredini noge; na vrhu noge nalazi se par urezanih kružnica; držač igle je kraći od noge, cjevastog oblika i zatvoren na vrhu; 330. – 415. godina; neobjavljeno
25. (T. 2: 3, sl. 11: 3) – ulomak narukvice tipa Saper A2 (obruč); PN 035; staklo; deb. 0.6 cm, tež. 4 g; обруч crne boje, polukružnog presjeka i glatke površine; 3. – početak 5. stoljeća; neobjavljeno
26. (T. 2: 6, sl. 11: 6) – ulomak većeg dijela žičane narukvice (obruč, kraj); PN 056; bronca; deb. 0.2 cm, tež. 2 g; обруч od glatke žice kružnog presjeka i otvorenih krajeva; kraj je raskucan i zašiljen; 2. – početak 5. stoljeća; neobjavljeno

27. (T. 2: 12, sl. 11: 12) – ulomak većeg dijela naušnice u obliku prstenaste karičice (obruč, kraj); PN 088; materijal; deb. 0.1 cm, vis. 1.5 cm, pr. 1.2 cm, tež. < 1 g; обруч od glatke žice kružnog presjeka i petljom na jednom kraju; 2. – početak 5. stoljeća; neobjavljeno
28. (sl. 6: 11, sl. 7: 14) – AE 4; PN 084; bronca; pr. 1.4 cm; tež. 1 g; av. ?; rv. ?; kraj 4. stoljeća; neobjavljeno
29. (sl. 12: 12, sl. 13: 15) – AE 3 cara Konstansa II.; PN 102; bronca; pr. 2 cm; tež. 2 g; av. glava s bisernom dijamantom u desnom profilu, leg. (DN) CO(NST)A - NS PF AV(G); rv. feniks na kamenom brežuljku okrenut u lijevo s radijatom oko glave, leg. (FI)L TEMP REPARA(TIO; LRBC 1128; 346. – 350. godina; neobjavljeno
30. (T. 3: 2, sl. 14: 2) – ulomak donjeg dijela posude tipa Drag 33 (trbuh, dno, noga); PN 012; tera sigilata; duž 4. 6 cm, šir 2.5 cm, deb 0.6 cm, pr.d. 3 cm; faktura je finija s primjesama crne boje; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjek su crvenkaste boje; noga je stožasta; površina vanjske i unutarnje stijenke ima crveni sjajni premaz; 2. – sredina 3. stoljeća; neobjavljeno
31. (T. 8: 1) – rekonstruirana zdjela; keramika; vis. 5.2 cm, deb. 0.5 cm, pr.r. 13 cm, pr.d./m.pr. 9 cm; faktura je finija s primjesama sitnije granulacije; površina vanjske i unutarnje stijenke je tamnosive boje; rub je blago zaobljen; stijenke posude su kose; dno je ravno; 2. – početka 5. stoljeća; neobjavljeno
32. (T. 8: 2) – rekonstruirana zdjela; keramika; vis. 5.3 cm, deb. 0.8 cm, pr.r. 13 cm, pr.d. 11.2 cm, m.pr 12.5 cm; faktura je finija s primjesama sitnije granulacije; površina vanjske i unutarnje stijenke je tamnosive boje; rub je izvijen prema van; stijenke posude imaju „S“ profilaciju; dno je ravno; kraj 3. – početak 5. stoljeća
33. (T. 8: 3) – ulomak gornjeg dijela zdjele (rub, trbuh); keramika; duž. 7 cm, šir. 2.3 cm, deb. 0.3 cm, pr.r. 10 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je oker boje; rub je ravno raširen i ima dvije kanelure; stijenke su poluloptaste; na površini vanjske i unutarnje stijenke nalaze se ostaci zelenkaste glazure; 3. – početak 5. stoljeće; neobjavljeno
34. (T. 8: 4) – ulomak gornjeg dijela zdjele (rub, trbuh); keramika; duž. 9.8 cm, šir. 3.8 cm, deb. 0.6 cm, pr.r. 21 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je oker boje; rub je prstenasto zadebljan s unutarnje strane; stijenke posude su kose; 4. – početak 5. stoljeća; neobjavljeno
35. (T. 9: 1) – ulomak većeg dijela zdjele (rub, vrat, rame, trbuh); keramika; duž. 10 cm, šir. 5 cm, deb. 0.5 cm, pr.r. 22.5 cm; faktura je grublja s primjesama veće granulacije; površina vanjske i unutarnje stijenke je tamnosiva; presjek je svijetlosiv; rub je raširen; stijenke su bikonične; na površini vanjske stijenke nalazi se kanelura na području ramena; 4 – početak 5. stoljeća; neobjavljeno
36. (T. 9: 2) – ulomak središnjeg dijela posude s ručkom (trbuh, ručka); keramika; duž. 11 cm, šir. 7.8 cm, deb. 0.6 cm, deb.r. 1 cm; faktura je finija s primjesama sitnije granulacije; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je narančaste boje; stijenka posude je loptasta; na površini vanjske vidljivi su ostaci zelenkaste glazure i horizontalno urezane linije; 4. – početak 5. stoljeća; neobjavljeno

37. (T. 10: 1) – ulomak većeg dijela lagene (rub, vrat, rame, trbuh); keramika; duž. 12.8 cm, šir. 10 cm, deb. 0.5 cm, pr.r. 4.8 cm, m.pr. 12 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je svjetlosive boje; na rubu je trolisni izljev; vrat je uzak; trbuh je ovalan; na površini vanjske stijenke nalaze se tri kanelure na području ramena; 2. – 3. stoljeće; neobjavljeno
38. (T. 10: 2) – ulomak većeg dijela čaša (rub, vrat, rame, trbuh); keramika; duž. 5.6 cm, šir. 6.6 cm, deb. 0.4 cm, pr.r. 7.4 cm, m.pr. 11.5 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je narančaste boje; rub je blago zakošen s vanjske strane; trbuh je visoko postavljen; na površini vanjske stijenke nalazi se kanelura na području ramena; 2. stoljeće; neobjavljeno
39. (T. 10: 3) – ulomak gornjeg dijela posude s više ručki (rub, vrat, rame); keramika; duž. 7 cm, šir. 5 cm, deb. 0.3 cm; faktura je finija s primjesama sitnije granulacije; površina vanjske stijenke i unutarnje stijenke je narančaste boje s tamnosivim mrljama; presjek je narančaste boje; rub je ravno raširen i kaneliran; 2. – 3. stoljeće, neobjavljeno
40. (T. 11, sl. 15: 4) – ulomak većeg dijela tarionika (rub, trbuh); keramika; duž. 20 cm, šir. 11 cm, deb. 1 cm, pr.r. 26 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je oker boje; rub je zaobljen prema van s prstenastim zadebljanjem s unutarnje strane; površini unutarnje stijenke je hrapava i ima zelenkastu glazuru; površina vanjske stijenke je slikana; druga polovina 3. – početak 5. stoljeća; neobjavljeno
41. (T. 12: 1) – ulomak cjedila (noga, dno, trbuh); keramika; duž. 8.2 cm, šir. 1.3 cm, deb. 0.7 cm, pr.d. 4.5 cm; faktura je fina; vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je svjetlosive boje; na stijenama se nalaze četvrtaste perforacije veličine 0.5 cm; 2. – poč. 5. stoljeća; neobjavljeno
42. (T. 12: 2) – ulomak kalupa za sir (dno, trbuh); keramika; duž. 7 cm, šir. 3 cm, deb. 0.5 cm, pr.d. 15.5 cm; faktura je fina; vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je svjetlosive boje; na stijenama se nalaze kružne perforacije veličine 0.5 cm; 4. – početak 5. stoljeća; neobjavljeno

Poluukopani objekt SJ 066/SJ 067, sektor I B, kvadrant R/S-56b/57a

43. (T. 1: 6, sl. 10: 6) – ulomak većeg dijela jednočlane žičane fibule (tijelo, igla); PN 045; bronca; duž. 8.2 cm, šir. 1.2 cm, vis. 2.5 cm; luk je polukružan, asimetrično izveden te gladak i pravokutnog presjeka; noga je sužena u odnosu na luk; držač igle je pun i trapezoidnog oblika; glava ima spiralni mehanizam kopčanja sa spiralom od četiri navoja i unutarnjom tetivom; igla je jedinstvena sa spiralom; 2. – početak 3. stoljeća; neobjavljeno
44. (sl. 12: 13, sl. 13: 16) – antoninijan cara Klaudija II; PN 063; bakar; pr. 1.8 cm, tež. < 1 g; av. bradata glava sa zrakastom krunom u desnom profilu, leg. (IMP) CLAVDIVUS AVG; rv. *Securita* (*Securita*), naslonjena na stup s prekrštenim nogama, stoji okrenuta u lijevo s kratkim skepterom (*sceptrum*) desnoj ruci, u desnom polju se nalazi oznaka oficine XI, leg. S(ECURI)T·AU(G); 268. – 270. godina; RIC 100 var; neobjavljeno
45. (T. 3: 3, sl. 14: 3) – ulomak gornjeg dijela posude tipa Drag 32 (rub, vrat, tijelo); PN 069; tera sigilata; duž. 3.5 cm, šir. 2.7 cm; deb. 0.5 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je crvenkaste boje; rub je prstenasto zaobljen prema unutra; površina vanjske i unutarnje stijenke ima crveni sjajni premaz; sredina 2. – sredina 3. stoljeća; neobjavljeno

46. (T. 3: 4, sl. 14: 4) – ulomak posude imitacije tipa Drag 37 (trbuh); PN 237; keramika; duž. 2.5 cm, šir. 3.8 cm, deb. 0.5 cm; faktura je finija s primjesama sitnije granulacije; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je crvenkaste boje; površina vanjske i unutarnje stijenke ima crveni sjajni premaz; na površini vanjske stijenke nalazi se urezano slovo M i kanelure; 2. – 4. stoljeća; neobjavljeno
47. (T. 3: 5, sl. 14: 5) – ulomak gornjeg dijela posude tipa Drag 37 (rub, trbuh); PN 246; tera sigilata; duž. 3 cm, šir. 3.2 cm, deb. 0.7 cm, pr. r. 18 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je crvenkaste boje; rub posude je prstenasto zadebljan s vanjske strane; površina vanjske i unutarnje stijenke ima crveni sjajni premaz; 2. – sredina 3. stoljeća; neobjavljeno
48. (T. 3: 6, sl. 14: 6) – ulomak gornjeg dijela posude tipa Drag 18/31 (rub, trbuh); PN 358; tera sigilata; duž. 2.4 cm, šir. 3 cm, deb. 0.7 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je crvenkaste boje; rub posude je vertikalna te prstenasto zadebljan s vanjske strane; površina vanjske i unutarnje stijenke ima crveni sjajni premaz; 2. – početak 3. stoljeća; neobjavljeno
49. (T. 13: 1) – ulomak gornjeg dijela lonca (rub, vrat, rame); keramika; duž. 7 cm, šir. 3.5 cm, deb. 0.5 cm; faktura je grublja s primjesama veće granulacije; površina vanjske i unutarnje stijenke je tamnosiva; presjek je svjetlosiv; rub je ravno raširen; 2. – kraj 3. stoljeća; neobjavljeno
50. (T. 13: 2) – ulomak središnjeg dijela lonca (trbuh); keramika; duž. 6 cm, šir. 5 cm, deb. 0.6 cm; faktura je grublja s primjesama veće granulacije; površina vanjske i unutarnje stijenke je tamnosiva; presjek je svjetlosiv; na površini vanjske stijenke nalaze se metličasto urezane horizontalne i dijagonalne crte; 2. – kraj 3. stoljeća; neobjavljeno
51. (T. 13: 3) – ulomak gornjeg dijela poklopca (drška, trbuh); keramika; duž. 8 cm, šir. 3 cm, deb. 0.6 cm, pr.dr. 3 cm; faktura je finija s primjesama različite granulacije; površina vanjske i unutarnje stijenke je narančaste boje; stijenke su kose i blago zaobljene prema unutarnjoj strani; drška je ravna i čepasta; 2. – kraja 3. stoljeća; neobjavljeno
52. (T. 14: 1) – ulomak gornjeg dijela lonca (rub, vrat, rame); keramika; duž. 8.6 cm, šir. 4 cm, deb. 0.4 cm, pr.r. 12.5 cm; faktura je grublja s primjesama veće granulacije; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je tamnosive boje; rub je trakasto zadebljan i zakošen; 2. – kraja 3. stoljeća; neobjavljeno
53. (T. 14: 2) – ulomak gornjeg dijela lonca (rub, vrat, rame); keramika; duž. 7 cm, šir. 3.3 cm, deb. 0.4 cm, pr.r. 26 cm; faktura je grublja s primjesama veće granulacije; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je tamnosive boje; rub je izvijen i zaobljen; 2. – kraja 3. stoljeća; neobjavljeno
54. (T. 14: 3) – ulomak gornjeg dijela tarionika (rub, tijelo); keramika; duž. 11 cm, šir. 9.2 cm, deb. 1 cm, pr.r. 30 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je oker; rub je zaobljen prema van; stijenke posude su zaobljen; na površini vanjske i unutarnje stijenke vidljivi su ostaci zelene glazure; površina vanjske stijenke je slikana; druga polovina 3. stoljeća; neobjavljeno

Bunar SJ 208, sektor I B, kvadrant Q/R-73/74

55. (T. 1: 7, sl. 10: 7) – ulomak većeg dijela „T“ fibule sa zglobnim mehanizmom kopčanja (tijelo); PN 168; datacija; bronca; duž. 5.8 cm, šir. 2.1 cm, vis. 2.4 cm; luk je polukružno savijen, četvrtastog

- presjeka te je facetiran i sužava se prema spoju s nogom; na spoju s nogom nalaze se dvije rebraste profilacije; luk i noga su jednakih debljina; noga je kraća od luka te se sužava prema svoju s lukom; držač igle je kraći od noge i cjevastog oblika; na glavi se nalazi ispupčenje u obliku gumba (lukovica); glava ima zglobni mehanizam kopčanja; tuljac ima kružni otvor za umetanje opruge te je s gornje strane profiliran; bikonična zaglavna lukovica je lijevana zajedno s lukom i facetirana, a nalazi se neposredno iznad kružnog otvora; 3. – početak 4. stoljeća; neobjavljeno
56. (sl. 12: 14, sl. 13: 21) – antički novac; PN 215; bronca; pr. 2 cm; tež. 3 g; av. ?; rv. ?; 2. – kraj 4. stoljeća; neobjavljeno
57. (T. 3: 7, sl. 14: 7) – ulomak gornjeg dijela posude imitacije Drag 18/31 (rub, tijelo); PN 164; keramika; duž 4.4 cm, šir. 2.6 cm, deb 0.1 cm, pr. r. 21 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je oker boje; rub je prstenasto zaobljen s vanjske strane; na površini vanjske stijenke nazire se crveni premaz; na površini unutarnje stijenke vidljiva je ručna dorada; sredina 2. – sredina 3. stoljeća; neobjavljeno
58. (T. 3: 6, sl. 14: 8) – ulomak posude tipa Drag 37 (trbuh); PN 180; tera sigilata; duž. 4 cm, šir. 3 cm, deb 0.4 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je crvenkaste boje; površina vanjske i unutarnje stijenke ima crveni sjajan premaz; na površini vanjske stijenke nazire se reljefni ukras u obliku medaljona; 2. – sredina 3. stoljeća; neobjavljeno
59. (T. 04: 1, sl. 14: 9) – ulomak gornjeg dijela posude imitacije tipa Drag 32 (rub, vrat, tijelo); PN 194; keramika; duž. 7 cm, šir. 4.6 cm, deb. 0.6 cm, pr. r. 16 cm; faktura je finija s primjesama različite boje i veličine; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je narančaste boje; rub je prstenasto zadebljan s unutarnje strane; na površini unutarnje stijenke nazire se narančasti sjajni premaz; 2. – 3. stoljeće; neobjavljeno
60. (T. 15: 1) – rekonstruirani tanjur; keramika; vis. 5 cm, deb. 1 cm, pr.r. 23 cm, pr.d. 21 cm; m.pr. 25 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke je narančaste boje; rub je blago uvučen; stijenke posude su kose; dno je ravno; 2. – 3. stoljeće; neobjavljeno
61. (T. 15: 2) – rekonstruirani tanjur; keramika; vis. 4.8 cm, 0.8 cm, pr.r. 22 cm, pr.d. 19 cm, m.pr. 24 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke je narančaste boje; rub je ravan; stijenke posude su kose; dno je ravno; 2. – 3. stoljeće; neobjavljeno
62. (T. 16: 1) – rekonstruirana zdjela; keramika; vis. 5.3 cm, deb. 0.5 cm, pr.r. 13 cm, pr.d. 12 cm, m.pr. 15.5 cm; faktura je grublja s primjesama veće granulacije; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je sive boje s tamnim mrljama; rub je blago zakošen i ima tri kanelure; 2. stoljeće; neobjavljeno
63. (T. 16: 2, sl. 15: 5) – rekonstruirani poklopac; vis. 7 cm, deb. 0.7 cm, pr.r. 14 cm, pr.dr. 3.5 cm; faktura je grublja s primjesama različite boje i veličine; površina vanjske i unutarnje stijenke je tamnosive boje; rub je vertikalno postavljen; stijenke su jako ukošene i zaobljene prema vanjskoj strani; drška je ravna i čepasta; sredina 3. – početak 4. stoljeća; neobjavljeno
64. (T. 16: 3) – ulomak gornjeg dijela vrča s dvije ručke (rub, vrat, rame); keramika; duž. 5.3 cm, šir. 5 cm, deb. 0.5 cm, pr.r. 10 cm; faktura je finija s primjesama sitnije granulacije; površina vanjske i

unutarnje stijenke te presjeka je narančaste boje; rub je trakast s naglašenim prijelazom u vrat; na površini vanjske stijenke vidljivi su ostaci premaza; 2. stoljeće; neobjavljeno

65. (T. 17: 1) – ulomak gornjeg dijela dolija (rub, vrat, rame); keramika; duž. 7 cm, šir. 3.3 cm, deb. 0.4 cm, pr.r. 10.5 cm; rub je neznatno izvijen; faktura je grublja s primjesama veće granulacije; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je tamnosive boje; 2. – početak 4. stoljeća; neobjavljeno
66. (T. 17: 2) – ulomak gornjeg dijela dolija (rub, vrat, trbuh); keramika; duž. 13 cm, šir. 4.2 cm, deb. 0.7 cm, pr.r. 22 cm; faktura je grublja s primjesama veće granulacije; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je narančaste boje; rub je raširen i zadebljan; 2. – početak 4. stoljeća; neobjavljeno
67. (T. 17: 3) – ulomak gornjeg dijela dolija (rub, vrat, rame); keramika; duž. 16 cm, šir. 3.2 cm, deb. 0.5 cm, pr.r. 22 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je svjetlosive boje; rub je ravan i raširen; 2. – početak 4. stoljeća; neobjavljeno

Otpadna jama SJ 303, sektor I B, kvadrant W-57

68. (T. 2: 7, sl. 11: 7) – ulomak žičane narukvice (obruč, kraj); PN 133; bronca; duž. 4.7 cm, šir. 0.2 cm, tež. < 1 g; обруч od glatke žice kružnog presjeka i otvorenih krajeva; kraj je raskucan; 4. stoljeće; neobjavljeno
69. (T. 2: 8, sl. 11: 8) – ulomak žičane narukvice (obruč, kraj); PN 135; bronca; duž. 4.4 cm, 0.2 cm, tež. < 1 g; обруч od glatke žice kružnog presjeka i otvorenih krajeva; kraj je zašiljen; 4. stoljeće; neobjavljeno
70. (sl. 12: 15, sl. 13: 22) – AE 3 cara Konstancija II.; PN 136; bronca; pr. 1.5 cm; tež. < 1 g; av. glava s biserno-rozetnom dijamantom u desnom profilu, leg. (DN CONSTA)N-TIVS (PF) AVG, rv. dva vojnika s kopljima i štitovima drže zastavu sa slovom O, leg. (GLOR)-IA EXERC-(ITUS); LRBC 948; 337. – 341. godina; neobjavljeno
71. (T. 18: 1) – ulomak gornjeg dijela zdjele (rub, vrat, rame, trbuh); keramika; duž. 8.8 cm, šir. 4 cm, deb. 0.4 cm, pr.r. 24 cm, m.pr. 25 cm; faktura je finija s primjesama sitnije granulacije; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je sive boje; rub je izvijen; stijenke posude su bikonične; 4. stoljeće; neobjavljeno
72. (T. 18: 2) – ulomak gornjeg dijela lonca (rub, vrat, rame); keramika; duž. 9.8 cm, šir. 5 cm, deb. 0.3 cm, pr.r. 16 cm; faktura je grublja s primjesama veće granulacije; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je sive boje; rub je izvijen; stijenke su loptaste; na površini vanjske stijenke nalaze se smeđe mrlje; 4. stoljeće; neobjavljeno

Skladišna jama SJ 380, sektor I B, kvadrant S-59/60

73. (T. 2: 4, sl. 11: 4) – ulomak narukvice tipa Spaer B3b (obruč), PN 405; staklo; duž. 4.4 cm, vis. 0.8 cm, šir. 0.7 cm, tež. 3 g; обруч crne boje, nepravilnog presjeka i horizontalno narebrene površine; 3. – 4. stoljeće; neobjavljeno
74. (T. 19: 1) – ulomak gornjeg dijela tarionika (rub, tijelo); keramika; duž. 15 cm, šir. 6 cm, deb. 1 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je narančaste boje, rub je zakošen

prema vanjskoj strani s prstenastim zadebljanjem prema unutarnjoj strani; površina vanjske stijenke ukrašena je urezanim horizontalnim crtama na području vrata, a površina unutarnje stijenke ima zelenkastu glazuru; 3. – 4. stoljeće; neobjavljeno

75. (T. 19: 2) – ulomak gornjeg dijela zdjele (rub, trbuh); keramika; duž. 3.9 cm, šir. 4.3 cm, deb. 1 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je narančaste boje; rub je prstenasto zadebljan; na površini unutarnje stijenke nalazi se zelenkasta glazura; 3. – 4. stoljeće; neobjavljeno

Otpadna jama SJ 438, sektor I B, kvadrant U-62

76. (T. 2: 13, sl. 11: 13) – perla, PN 426; staklo; vis. 0.6 cm, pr 1.2 cm, tež 5 g; perla svjetloplave boje i vertikalno narebrane površine; 3. – početak 5. stoljeća; neobjavljeno
77. (T. 20: 1) – ulomak gornjeg dijela zdjele (rub, trbuh); keramika; duž. 9 cm, šir. 3.5 cm, deb. 0.8 cm, pr.r 32 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je smeđe boje; rub je zadebljan i ima dvije kanelure; na površini vanjske stijenke nalazi se zelenkasti premaz; 3. – početak 5. stoljeća; neobjavljeno
78. (T. 20: 2, sl. 15: 6) – ulomak gornjeg dijela lonca (rub, vrat, rame); keramika; duž. 8 cm, šir. 9.2 cm; deb. 0.6 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je smeđe boje; rub je izvijen prema van; na površini vanjske stijenke nalazi se zelenkasti premaz; 3. – početak 5. stoljeća; neobjavljeno
79. (T. 21) – ulomak gornjeg dijela tarionika (rub, trbuh); keramika; duž. 16 cm, 5.6 cm, deb. 0.8 cm, pr.r. 30 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je narančaste boje; rub je prema gore zakošen zadebljan; stijenke posude su zaobljene; na površini unutarnje stijenke vidljivi su ostaci žuto-zelenkaste glazure; 4. – početak 5. stoljeća; neobjavljeno

Otpadna jama SJ 520, sektor I C, kvadrant R/S-46/47

80. (T. 2: 5, sl. 11: 5) – ulomak narukvice tipa Spaer A2 (obruč), PN 495; staklo; duž. 4.7 cm, vis. 0.6 cm, šir. 0.5 cm, tež. 4 g; обруč crne boje, polukružnog presjeka i glatke površine; 3. – početak 5. stoljeća; neobjavljeno
81. (T. 2: 9, sl. 11: 9) – ulomak većeg dijela žičane narukvice (obruč, kraj); PN 554; željezo; šir. 0.3 cm, pr. 6.5 cm, tež. 9 g; обруč od glatke žice kružnog presjeka i prebačenih, navojima učvršćenih krajeva; 3. – 4. stoljeće; neobjavljeno
82. (sl. 12: 16, sl. 13: 24) – AE 3 cara Konstantina I. Velikog; PN 490; bronca; pr. 2 cm, tež. < 1g; av. glava s lovorovim vijencem u desnom profilu, leg. (CONSTAN)-TINUS AV(G); rv. lovorov vijenac s natpisom VOT (X)X u sredini, leg. (D)N CONSTANTIN(I) MAX AVG, egz. (B)SIS.; 320. – 321. godina; RIC VI Siscia 159 B.1; Sear 3873; neobjavljeno
83. (sl. 12: 17, sl. 13: 25) – AE 4; PN 505; bronca; pr. 1.3 cm; tež. < 1 g; av. ?; rv. ?; kraj 4. stoljeća; neobjavljeno
84. (sl. 12: 18, sl. 13: 26) – numij cara Konstantina I. Velikog; PN 547; bakar; pr. 2 cm; tež. 2 g; av. glava s lovorovim vijencem u desnom profilu, leg. IMP CONSTANTINVS (P) F AVG; rv. Jupiter okrenut u lijevo s klamidom (*clamis*) preko lijevog ramena i skepterom u lijevoj i Viktorijom na

globusu u desnoj ruci, u lijevom polju kod noge je orao s lovorom u kljunu, a u desnom oznaka oficine Δ, leg. (IOVI) CONS-ERVATORI AVGG NN, egz. SIS; 313. – 315. godina; RIC VI Siscia 232b; neobjavljeno

85. (T. 22: 1) – ulomak gornjeg dijela poklopca (drška, trbuh); keramika; duž. 9 cm, šir. 5.5 cm, deb. 0.8 cm; faktura je grublja s primjesama sitnije granulacije; boja vanjske stijenke je svjetlosiva s tamnosivim mrljama, a površina unutarnje stijenke je svjetlosiva; presjek je svjetlosiv; stijenke su kose i ravne; drška je ravna i čepasta; 3. – početak 5. stoljeća; neobjavljeno
86. (T. 22: 2) – ulomak gornjeg dijela vrča s dvije ručke (rub, vrat, ručka); duž. 7.6 cm, šir. 11.8 cm, deb. 0.4 cm, deb.r. 1.5 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je narančaste boje; rub je trakasto ukošen; ručka je užlijebljena po sredini; na površini vanjske stijenke nalaze se tamne mrlje; 3. stoljeće; neobjavljeno

Skladišna jama SJ 948, sektor I C, kvadrant V-50/51

87. (T. 1: 8, sl. 10: 8) – ulomak fibule (glava, igla); PN 650; bronca; duž. 4 cm, šir. 3.8 cm; glava ima spiralnim mehanizam kopčanja sa spiralom od osam navoja, sačuvanom osovinom i vanjskom tetivom; spirala je jedinstvena s iglom; 2. – početak 5. stoljeća; neobjavljeno
88. (T. 23: 1, sl. 15: 7) – ulomak središnjeg dijela dolija (trbuh); keramika; duž. 11 cm; šir. 7.8 cm; deb. 1 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je narančaste boje; površina vanjske stijenke ukrašena je češljasto urezanim horizontalnim ravnim i valovitim linijama; 2. – početak 5. stoljeće; neobjavljeno
89. (T. 23: 2) – ulomak gornjeg dijela posude s ručkom iznad otvora (rub, vrat); keramika; duž. 12.5 cm, šir. 12 cm, deb. 0.6 cm, deb.r. 1 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je narančaste boje; 2. – 3. stoljeće; neobjavljeno

Otpadna jama SJ 2031, sektor I C, kvadrant U-43

90. (T. 2: 10, sl. 11: 10) – ulomak većeg dijela žičane narukvice (obruč); PN 670; bronca; šir. 0.2 cm; tež. 4 g; обруč od glatke žice kružnog presjeka; 2. stoljeće; neobjavljeno
91. (sl. 12: 19, sl. 13: 29) – as cara Hadrijana; PN 705; bronca; pr. 2 cm, tež. 5 g; av. bradata glava s lovorovim vijencem u desnom profilu, leg. (IMP CAESAR TRAIANVS HADRIANVS AVG); rv. Viktorija s vijencem u ruci hoda u desno, S u lijevom polju, a C u desnom, leg. PONT MAX TR POT COS III; 119 – 122. godina; RIC II 572; neobjavljeno
92. (T. 24: 1) – ulomak gornjeg dijela lonca (rub, vrat, rame); keramika; duž. 10.1 cm, šir. 6.6 cm, deb. 0.6 cm, pr.r. 16 cm; faktura je grublja s primjesama veće granulacije; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je tamnosive boje; rub je koso izvijen; stijenke posude su loptaste; 2. stoljeće; neobjavljeno
93. (T. 24: 2) – ulomak gornjeg dijela tanjura (rub, vrat, rame); keramika; duž. 8 cm; šir. 2 cm; deb. 0.3 cm; faktura je finija s primjesama sitnije veličine; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je narančasta; na površini vanjske stijenke nalaze se tamne mrlje; rub je izvijen; 2 stoljeće; neobjavljeno

94. (T. 25: 1, sl. 15: 8) – ulomak gornjeg dijela lagene (rub, vrat, rame, ručka); duž. 6 cm, šir. 8.5 cm, deb. 1 cm, pr.r. 6 cm, deb.r. 1.2 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke je narančasta; presjek je siv; rub je prstenasto profiliran; vrat je narebren; ručka je užlijebljena po sredini; 2. stoljeće; neobjavljeno

Bunar SJ 2039 sektor I C, kvadrant T/U-54

95. (T. 1: 9, sl. 10: 9) – ulomak lukovičaste fibule tipa Pröttel 3/4 (glava, luk); PN 703; bronca; duž. 2.5 cm, šir. 4.8 cm, vis. 2.3 cm; luk je trapezoidnog presjeka; na glavi fibule nalazi se zglobni mehanizam za kopčanje sa zglobnim tuljcem četvrtastog presjeka te dvije postrane i jednom zaglavnom lukovicom; lukovice su kružne i podsjećaju na glavice luka; 330. – 415. godina; neobjavljeno
96. (T. 4: 2, sl. 14: 10) – ulomak posude tipa Drag 37 (trbuh); PN 363; tera sigilata; duž. 4 cm, 4.3 cm, deb. 0.8; faktura je finija s crnim primjesama; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je crvenkaste boje; površina vanjske i unutarnje stijenke ima orveni sjajni premaz; na površini vanjske stijenke nalazi se reljefni ukras ovula s graničnom linijom ispod ukrasa; 2. – sredina 3. stoljeća; neobjavljeno
97. (T. 25: 2) – ulomak gornjeg dijela lonca (rub, vrat, rame); keramika duž. 8 cm, šir. 5 cm, deb. 0.4 cm, pr.r. 11 cm; faktura je grublja s primjesama sitnije granulacije; površina vanjske stijenke je tamnosive boje, a površina unutarnje je svijetlo sive boje; presjek je svjetlosiv; rub je izvijen; na površini vanjske stijenke nalazi se kanelura; 4. – početak 5. stoljeća; neobjavljeno

Poluukopani objekt SJ 2052, sektor I C, kvadrant Q/R-51/52

98. (T. 2: 11, sl. 11: 11) – ulomak lanca od ispletene žice (lanac); PN 711; bronca; duž. 5.3 cm, vis. 0.2 cm, šir. 0.5 cm; tež. 5 g, lanac četvrtastog presjeka ispleten od brončane žice u maniri „lisičjeg repa“; 2 – 3. stoljeće; neobjavljeno
99. (T. 4: 3, sl. 14: 11) – ulomak gornjeg dijela posude tipa Drag 32 (rub, vrat, tijelo); PN 354; tera sigilata; duž. 5.5 cm, šir. 3 cm, deb. 0.7 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je narančaste boje; rub je prstenasto zadebljan prema unutra; površina vanjske i unutarnje stijenke ima tamnije narančasti sjajni premaz; sredina 2. – početak 3. stoljeća; neobjavljeno
100. (T. 4: 4, sl. 14: 12) – ulomak posude tipa Drag 37 (trbuh); PN 357; tera sigilata; duž. 6 cm, šir. 6. 4 cm, deb. 0.7 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je crvenkaste boje; površina vanjske i unutarnje stijenke ima crveni sjajni premaz; na površini vanjske stijenke nalazi se reljefni motiv srca, trolista i nazire se motiv medaljona; 2. – sredina 3. stoljeća; neobjavljeno
101. (T. 26: 1) – ulomak gornjeg dijela lonca (rub, vrat, rame); duž. 7.2 cm, šir. 3.1 cm, deb. 0.4 cm, pr.r. 16.5 cm; faktura je fina; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je svjetlosive boje; rub je izvijen prema van, znatno proširen i profiliran s dvije koncentrične kružnice; na površini vanjske i unutarnje stijenke vidljivi su ostaci premaza; 2. – 3. stoljeće; neobjavljeno
102. (T. 26: 2) – ulomak većeg dijela lonca (rub, vrat, trbuh); duž. 10 cm, šir. 8.2 cm; deb. 0.4 cm, pr.r. 12.5 cm, m.pr. 15 cm; faktura je finija s primjesama sitnije granulacije; površina vanjske i unutarnje

stijenke te sive boje; rub je neznatno izvijen; na površini vanjske stijenke nalaze se tamne mrlje; 3. stoljeće; neobjavljeno

103. (T. 27) – ulomak gornjeg dijela poklopca/zdjele (gornja površina/dno, trbuh); duž. 13.7 cm, šir. 6.8 cm, deb. 0.6 cm, pr.d. 13 cm; faktura je finija s primjesama sitnije granulacije; površina vanjske i unutarnje stijenke je sive boje; površina vanjske stijenke gornje površine/dna ukrašena je svastikom; 2. – 3. stoljeće; neobjavljeno

104. (T. 28: 1) – ulomak gornjeg dijela dolija (rub, vrat, trbuh); duž. 14 cm, šir. 5.2 cm, deb. 1.2 cm; faktura je finija s primjesama sitnije granulacije; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je sive boje; rub je zaobljen s kanelurom uz otvor; 2. – 3. stoljeće; neobjavljeno

105. (T. 28: 2) – ulomak gornjeg dijela dolija (rub, vrat, trbuh); duž. 15 cm, šir. 3.1 cm, deb. 0.8 cm; faktura je grublja s primjesama različite granulacije; površina vanjske i unutarnje stijenke te presjeka je narančaste boje; na površini vanjske stijenke nalazi se crni premaz (smola) na području ruba i vrata; rub je koso raširen i ima jednu dublju kaneluru; 2. – 3. stoljeće; neobjavljeno

12. Table

T. 1: fibule

T. 2: ukrasni predmeti

T. 3 – 4: tera sigilata i njene imitacije

T. 5 – 30: stolno, kuhinjsko i skladišno posuđe

površinski sloj SJ 001: T. 1:1 – 2, T. 2: 1, T. 3: 1

otpadna jama SJ 013: T. 2: 2, T. 5: 1 – 2

otpadna jama SJ 016: T. 1: 3, T. 5: 3

poluukopani objekt SJ 035: T. 1: 4, T. 6 – 7

poluukopani objekt SJ 038: T. 1: 5, T. 2: 3, T. 2: 6, T. 2: 12, T. 3: 2, T. 8 – 13

poluukopani objekt SJ 066/SJ 067: T. 1: 6, T. 3: 3 – 6, T. 14, T. 15

bunar SJ 208: T. 1: 7, T. 3: 7 – 8, T. 4: 1, T. 16 – 18

skladišna jama SJ 303: T. 2: 7 - 8, T. 19

otpadna jama SJ 380: T. 2: 4, T. 20

skladišna jama SJ 438: T. 2: 13, T. 21 – 22

otpadna jama SJ 520: T. 2: 5, T. 2: 9, T. 23

skladišna jama SJ 948: T. 1: 8, T. 24

otpadna jama SJ 2031: T. 2: 10, T. 26, T. 25: 1

bunar SJ 2039: T. 1: 9, T. 4: 2, T. 25: 2

poluukopani objekt SJ 2052: T. 2: 11, T. 4: 3 – 4, T. 26 – 28

